

**PANNON EGYETEM
GAZDÁLKODÁSI KAR ZALAEGERSZEG**

Magyarország agrárgazdasági bemutatása és az ágazat sajátosságai

Témavezető: Dr. Joó István

Külső konzulens: Takács László

**Kiss Martin
Alapképzés
Gazdálkodási kar
Zalaegerszeg
Pénzügy és Számvitel
Pénzügyi szakirány**

2024

**PANNON EGYETEM
GAZDÁLKODÁSI KAR ZALAEGERSZEG**

SZERZŐI NYILATKOZAT A DOLGOZAT BENYÚJTÁSÁHOZ*

Hallgató neve:	Kiss Martin		
Képzési szint:	alapképzés		
Szak:	Pénzügy és Számvitel		
Szakirány (ha van):	Pénzügy szakirány		
Neptun kód:	CZKMVN	Védés éve:	2024
Dolgozat címe:	Magyarország általános agrárgazdasági bemutatása és az ágazat sajátosságai		
Egyetemi témavezető:	Dr. Joó István		
Gyakorlóhelyi konzulens:	Takács László		
Öt kulcsszó a dolgozatról:	agrárium, őstermelő, Európai Unió, Közös Agrárpolitika, hitelezés		

Kérjük a szerzői döntésnek megfelelő opciót aláhúzni:

Hozzájárulok / nem járulok hozzá, hogy szakdolgozatomat / záródolgozatomat / diplomadolgozatomat az Egyetem az interneten a nyilvánosság számára repozitóriumában közzétegye.

A hozzájárulás szerzői feltételei:

- a dolgozat magáncélra letölthető, a forrás megjelölésével szabadon idézhető, de az idézés szokásos terjedelmét meghaladó felhasználás (átvétel) tilos,
 - hozzájárulásom időtartamra nem korlátozott és bármikor visszavonható.
- (Hozzájárulás hiányában a dolgozat csak az Egyetem arra kijelölt számítógépein, képernyős megtekintéssel kutatható. Egyéb hozzáférés, többszörözés nem engedélyezett.)

Büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom az alábbiakról:

- dolgozatom mindenben eleget tesz a vonatkozó és hatályos intézményi előírásoknak,
- a dolgozatban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, a leírtak saját, önálló munkám eredményei,
- a dolgozatban felhasznált adatokat, forrásokat a szerzői jog figyelembevételével alkalmaztam,
- a dolgozat nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén felsőoktatási szakképzés, diplomaszerezés vagy szakirányú továbbképzés során.

Tudomásul veszem az alábbiakat:

- a dolgozat szerzői jogtisztaságának ellenőrzésére az Egyetem szoftveres ellenőrzést (plágiumszűrést) végezhet és eredményét a dolgozat értékelésében felhasználhatja,
- a dolgozat elektronikus formában, az Egyetem repozitóriumában kerül elhelyezésre és a hatályos jogszabályok, intézményi szabályzatok szerint, valamint fentebbi szerzői rendelkezéseimnek megfelelően biztosítható a kutatási célú hozzáférése,
- a dolgozat metaadatai és szerzői összefoglalója online nyilvánosak.

Zalaegerszeg, 2024.05.10

Kiss Martin s.k.
hallgató aláírása

Tartalom

Bevezetés.....	1
1. Az agrárgazdasági rendszer felépítése	3
1.1. Mezőgazdasági termék előállításának sajátosságai	5
1.2. A mezőgazdasági termékek értékesítési lehetőségei.....	6
2. A mezőgazdasági szektor elhelyezése a magyar gazdaságban	7
2.1. A rendszerváltás előtti mezőgazdasági helyzet.....	9
2.2. A rendszerváltás (1990-) utáni helyzet.....	12
3. Magyarország jelenlegi mezőgazdasági helyzete	14
3.1. Növénytermesztés	15
3.2. Állattenyésztés	18
3.3. Mezőgazdasági termékek árazása	19
3.4. Összegzés	21
4. Magyarországon működő agrárgazdálkodási formák	22
4.1. Östermelő	23
4.2. Östermelők családi gazdasága (ÖCSG)	24
4.3. Családi Mezőgazdasági Társaság (CSMT)	24
4.4. Östermelők adózása.....	25
5. Generációváltás a mezőgazdaságban	27
6. Agrárvállalkozói hitelezés	28
6.1. Az agrárium finanszírozása	30
6.1.1. Folyószámlahitel típusú hitel	33
6.1.2. Forgóeszköz típusú hitel.....	33
6.1.3. Beruházási hitel	34
6.2. Faktorálás	36
6.2.1. Támogatás előfinanszírozás	36
7. Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány	37
8. Közös Agrárpolitika (KAP)	38
8.1. Magyarország KAP stratégiája 2023-2027	40
9. Összegzés	43
Ábrajegyzék	46
Táblázatjegyzék.....	46
Mellékletek.....	47
Irodalomjegyzék.....	48

Bevezetés

Az agrárgazdaságtan a közgazdaságtannak olyan speciális ágazati rendszere, amely a mezőgazdaság sajátosságaival foglalkozik, elsősorban makrogazdasági szinten. *(Forrás: Horváth József: Agrárgazdaságtan és Vállalatgazdaságtan; 6. oldal)*

Szakedolgozatom témájaként Magyarország agrárgazdasági helyzetét, ill. az ágazat gazdasági fontosságát és specifikusságát szeretném bemutatni. A témaválasztásom fő indoklása, hogy a mindennapi munkám során naponta foglalkozok ebben a gazdasági szegmensben dolgozó vállalkozókkal. Az agrárium gazdasági működése, tevékenysége és az ebből következő banki bírálat nagymértékben eltér a „hagyományos vállalkozásoktól”. Így a dolgozat megírása és a téma feltárása egyben segít, hogy ezt a gazdasági ágazatot is jobban megismerhessem és betekintést nyerhessek a mezőgazdaság kivételességeibe.

Magyarország mezőgazdasági története egészen az Árpád-korig nyúlik vissza, amely jól bizonyítja, hogy a Kárpát-medence és az ezt támogató klímaviszonyok elősegítik a sokoldalú mezőgazdaságot. Az ország három éghajlati egység határán fekszik (kontinentális-, óceáni- és a mediterrán éghajlatok), amely az évek többségében elég csapadékot és napfényt biztosítanak a mezőgazdasági termékek termeléséhez. Ezenfelül a mezőgazdasági termelés alapja a föld, amelyből hazánkban megfelelő minőségű szántóföldek állnak rendelkezésre a jó minőségű termények előállítására.

Az ország mezőgazdasága az elmúlt 30 évben struktúráját tekintve jelentősen változott. Ebben jelentős szerepe volt az 1990-es rendszerváltozásnak, amely egyúttal a termelészövetkezeteken alapuló termelés végét is jelentette. A Parlament által 1991-ben elfogadott 1991. évi XXV. törvény¹ elősegítette a családi gazdaságok kialakulását. A kárpótlási törvény azonban kétoldalú mérlegnek is tekinthető, hiszen egyrészt a kommunizmus által okozott károkat igyekezett enyhíteni, másrészt egy újonnan feltörekvő vagyonos vállalkozói réteg kialakulását segítette elő.

A 2004-es Európai Unió (későbbiekben: EU) csatlakozás is jelentős hatást gyakorolt a hazai agráriumra. Az Unió által kialakított Közös Agrárpolitika (későbbiekben: KAP) felel a tagországok mezőgazdasági támogatásainak eloszlásáról, amely az EU kiadásainak 44%-át, évente mintegy 42,5 milliárd eurót számlál. A KAP-on keresztül a mezőgazdászok közvetlen kifizetésben részesülnek az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból (EMGA). Ez az alap

¹ 1991. évi XXV. törvény

a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról.

elsősorban a közvetlen kifizetéseket és a mezőgazdasági piacokat szabályozó vagy támogató intézkedések fedezésére szolgál az EU-n belül.

Szakedolgozatomban először szeretném bemutatni az agrárium működését és a magyarországi mezőgazdasági szektor helyzetét. Az ország jelentős fejlődésen ment keresztül az elmúlt évtizedekben és szerkezetileg sokat változott a rendszerváltástól a napjainkig.

Egyúttal szeretném bemutatni hazánkban működő mezőgazdasági „vállalkozási” formákat, illetve ezek különlegességét, eltéréseit a „hagyományos” vállalkozásoktól. A gazdasági és politikai szabályozások egyben befolyásolják a munkaerőpiaci keresletet. Ennek azért érzem jelentőségét, mivel „előregedő gazdatársadalomról” beszélhetünk, amellyel párhuzamosan csökken a mezőgazdaság hozzáadott értéke a teljes GDP-hez viszonyítva. A 2020-as a mezőgazdasági összeírásán 241 002 db agrárgazdaság működött, amely hazánk GDP-nek megközelítőleg 3,5 százalékát adta ugyanebben az évben. Ezzel szemben a 2023-as év eleji evalváció szerint 19,5%-kal (mintegy 196 ezer db-ra) csökkent a mezőgazdasági vállalkozások száma 2 év leforgása alatt. Annak ellenére, hogy a termelékenység nő, az ágazatban dolgozók száma lassú csökkenést mutat. Itt szeretnék állást foglalni, hogy mi lehet az oka annak, hogy egyre kevesebben dolgoznak az agráriumban, illetve, hogy ennek van-e jelentősége (összefüggése) a termékenység volumenében hosszú távon.

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (későbbiekben: NAK) önálló jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati és közfeladatokat ellátó köztestület, amelyen keresztül a mezőgazdasági szereplők támogatásokhoz juthatnak. A támogatások jelentős része az EU-tól származik, azonban vannak a magyar kormány által rendelkezésre bocsátott földalapú támogatások, amely ösztönözni próbálják a magyar gazdákat.

Továbbá szeretnék kitérni a banki finanszírozási lehetőségekre. Az agrárhitelezés kiemelten fontos, mind a mezőgazdasági szereplőknek, mind a kereskedelmi bankoknak, hiszen akár többfajta hitelt is kihelyezhető (pl. folyószámla-, likviditási-, és/ vagy beruházási hitel). Itt a korábbiakkal ellentétben, elsősorban banki oldalról szeretném megközelíteni a finanszírozást, amelyen keresztül bemutatom, melyek a legfontosabb kritériumok, amiknek meg kell felelnie az agrárvállalkozásnak. Szeretném bemutatni az Agrár Széchenyi Kártya program fontosságát a kamatkörnyezet vonatkozásában, és azt, hogy miért volt fontos a 2023. szeptember 29-i változás a hitelprogramban.

Szakedolgozatom záró részében szeretném bemutatni az EU KAP stratégiai tervét, és annak megvalósulását Magyarországra nézve. Az Agrárminisztérium már kidolgozta Magyarország KAP Stratégiai Tervét 2023-2027 időszakra vonatkozóan. Az EU által kidolgozott agrárpolitika

fontos szerepet játszik a fenntartható fejlődésben, amelyhez minden tagországnak igazodnia kell.

1. Az agrárgazdasági rendszer felépítése

A mai közgazdaságtan a mezőgazdaságot a legtöbb esetben rendszer szinten vizsgálja és elemzi azt. A szektor fő elemei a termelői tevékenység és az állattenyésztés, ám szintúgy ebbe a rendszerbe tartozik a tároló-, feldolgozó-, kertészeti-, erdészeti-, vadgazdálkodási- és az élelmiszeripari tevékenység, amelyek bizonyos tekintetben a fő tevékenységekből erednek. A termelői tevékenység és az állattenyésztés a mezőgazdasági nyerstermékek előállításának az alaptevékenységei, amelyek kiinduló pontjai az agrártevékenységnek. Dezintegrációs folyamatként a termelői tevékenységtől a tároló-, feldolgozó-, és az élelmiszeripari tevékenység szinte teljesen kivált, ám a mezőgazdasági folyamatok rendkívül fontos szerepet játszanak abban, hogy a „nyerstermék” egy folyamat révén „árúként” megjelenjen az eladói piacon. A kertészeti-, erdészeti-, és a vadgazdálkodói tevékenység pedig szintúgy külön divíziót alkot a mezőgazdaságban, ám a profitabilitás helyett itt a cél az ökoszisztéma fenntartása. Az élelmiszeripari tevékenység hozzáadott értéke hozzájárul a létfenntartáshoz, továbbá törekszik arra, hogy profitorientált módon tegye mindezt. Ezt a tevékenységet kisebb gazdáktól egészen nagy termelő szervezetekig Magyarországon bárki gyakorolhatja, akit a NAK nyilvántartásba vett. Ezzel szemben az erdő-, és vadgazdálkodás központosított tevékenység, amelynek elsődleges célja az erdei életközösségek fenntartása, gyarapítása. *(Forrás: Horváth József: Agrárgazdaságtan és Vállalatgazdaságtan; 15-16 oldal)*

A piacgazdaságban a mezőgazdaság nagymértékben eltér a többi gazdasági ágazattól, hiszen versenyfeltételei eltérőek és egyenlőtlenek. A mezőgazdaság legalapvetőbb termelés tényezője a jó minőségű termőföld, amelyben hazánknak bővelkedik. A mezőgazdasági termékek előállításának elengedhetetlen feltétele a megfelelő földrajzi viszonyok, ill. a kedvező időjárási feltételek, amelyek gyakran országonként akár különböző régiókban adnak kedvezőbb versenyfeltételeket. Általánosságban elmondható, hogy Magyarország komparatív előnyökkel² rendelkezik, hiszen mind a jó minőségű termőföld, mind a környezeti viszonyok adottak a sikeres gazdálkodáshoz. Azonban mélyebbre ásva láthatjuk igazán az ágazat komplexitását, hiszen a természeti adottságokon kívül meg kell vizsgálni a piaci, értékesítési körülményeket,

² David Ricardo nevéhez kötődik a komparatív előnyök megfogalmazása. Az elmélet azt vizsgálja és magyarázza, hogy két ország termelői tevékenységében, amelyek ugyan azon termékeket állítják elő, és ebből kifolyólag az egyik ország mindkét termék esetében hatékonyabban tudja azt előállítani, mint a másik, akkor komparatív előnnyel rendelkezik az az ország a másik országgal szemben.

a társadalmi, politikai, gazdasági környezetet. A termelékenység abban az esetben tud kifizetődni, ha természeti adottságok mellett a megfelelő technológia feltételek is adottak. (Forrás: Horváth József: *Agrárgazdaságtan és Vállalatgazdaságtan*; 20-21 oldal)

A hazai mezőgazdaságnak a jövőben folytatnia kell a fejlett technológiák átvételét, mindezt úgy, hogy a technológia a kisebb gazdaságokhoz is eljuthasson. Ahogy a többi iparág a mezőgazdaság is felhasználja az új technológiákat, hogy a gazdák számára a munkafolyamatok egyszerűsödjenek, mindezt úgy, hogy a hozamok ne csökkenjenek. Az utóbbi évtizedekben előtérbe került a precíziós gazdálkodás, amelynek lényege, hogy az erőforrások megfelelően legyenek felhasználva. Ennek a gazdálkodásnak az alapja a modern technológia, amely a munkafolyamatokat átöleli, ezzel lehetővé teszi a gazdák számára, hogy a rendelkezésükre álló forrásokat megfelelően használják fel, így növelve a termények hozamainak volumenét. A precíziós gazdaság alapvető technológiája a modern informatikai rendszerek használata, ide értve a GPS alapú rendszerek használatát és az egyre nagyobb teret kapó drónok használatát a mezőgazdaságban.

A modern agrárgazdasági rendszerben fontos szerepet kapnak az AgriTech Startupok³. Ezek a startup cégek a mezőgazdaság fejlettségének jövőjét nagymértékben befolyásolják, továbbá a felmerülő társadalmi egyenlőtlenségeket kiegyenlítését is szolgálják. Az ENSZ 2019-es beszámolója szerint a világon 821 millió ember alultáplált és ez a szám a népesség növekedésével folyamatosan növekedni fog. Az AgriTech Startupok egyrészt elősegítik az innováció fejlődését a mezőgazdaságban, ezzel hozzájárulva a magasabb terményhozamokhoz, hogy azok újraelosztásával a szociális jólét is növekedhessen az elmaradottabb országokban. (Forrás: *Mezőgazdasági Technika*; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.15] Hozzáférés:

http://technika.gmgi.hu/uploads/termek_1763/a_mezogazdasag_jovojet_meghatarozo_startup_vallalatok.pdf)

Összegezve elmondható, hogy az agrárium felépítése egy rendkívül bonyolult makrogazdasági rendszer. Az agrárium hozzájárul a létfenntartáshoz összetett gazdasági folyamatok révén. Ez az iparág jelentősen kivan téve az időjárási és domborzati viszonyoknak, amelyek alapvető esetben más vállalkozásoknál nem jelentkeznek ennyire jelentősen. Ahhoz,

³ AgriTech Startup: a startup fogalma többféle képpen is értelmezhető, azonban általánosságban elmondható, hogy ezek a vállalkozások kisméretűek, az életrszakaszuk elején járnak, nagy bizonytalansággal és kockázattal járnak, egyúttal nagy potenciállal is rendelkeznek. Az AgriTech Startupok a mezőgazdaságban kamatoztatják a megszerzett IT tudást, hogy az ott felmerülő társadalmi problémákra találjanak megoldást.

hogy a gazdák megfelelő profitabilitással tudjanak dolgozni elengedhetetlen a megfelelő technológiai fejlettség, amely nemcsak a munkafolyamatokat könnyíti meg, hanem egyben hozzájárul a termékek előállításának növekedéséhez is.

1.1. Mezőgazdasági termék előállításának sajátosságai

A legtöbb gazdasági iparágban a folyamatos termelés megvalósítható, előre kalkulálhatók az előállítható termék mennyisége és minősége. Ezzel szemben az agrárium ebben is kivételt képez, hiszen itt a periodikus termelés figyelhető meg, a minőség pedig nagyban függ a környezeti behatásoktól. A termékek előállítási ideje is jóval hosszabb, hiszen az ültetéstől az aratásig rendszerint több hónap is eltelik. Ebből kiindulva a gazdáknak az év azon időszakában, amikor a tényleges termelői tevékenységet még nem kezdik el (ez jellemzően a téli időszak) előre eltervezett termelési folyamatot kell meghatározniuk, hiszen a földeket is ennek megfelelően kell előkészíteni.

A termékek előállításának folyamata több szakaszból épül fel a talaj előkészítésétől a betakarításig és az értékesítésig. A legáltalánosabb folyamatok az alábbi módon alakulnak:

1. Talaj előkészítése
2. Termény kiválasztás és tervezés
3. Ültetés
4. Terményfenntartás
5. Betakarítás
6. Betakarítás utáni kezelés
7. Feldolgozás
8. Elosztás és marketing

A fent felsorolt folyamatra jellemző, hogy rendkívül tőkeigényes, és a nagyobb gazdaságokra jellemző, hogy a teljes folyamatot ők végzik el. A teljes folyamat során a gazdálkodóknak olyan tényezőket kell figyelembe venniük, mint az időjárási viszonyok, a kártevők nyomása, a piac dinamikája és a szabályozási követelmények, hogy biztosítsák a mezőgazdasági termékek sikeres termelését és forgalmazását. Ezen kívül a technológia és a mezőgazdasági gyakorlat fejlődése továbbra is befolyásolja és javítja a termelési folyamat hatékonyságát és fenntarthatóságát. *(Forrás: Dr. Radics László és társai: Szántóföldi növénytermesztés [online] Megjegyzések. [2024.02.19] Hozzáférés: <https://mek.oszk.hu/01200/01216/01216.htm>)*

Legvégül a mezőgazdasági termékeket különféle csatornákon, például nagykereskedők, kiskereskedők, termelői piacok vagy közvetlen értékesítés útján juttatják el a fogyasztókhoz. A marketingtevékenységek magukban foglalhatják a csomagolás tervezését, a márkaépítést, a reklámozást és a promóciót a fogyasztók vonzására és a termékek iránti kereslet megteremtésére.

1.2. A mezőgazdasági termékek értékesítési lehetőségei

A megtermelt árut azonban értékesíteni is kell, amely az agráriumban több piacon is történhet. A mezőgazdasági termékek értékesítését meghatározza az ökológiai adottságok mellett a mezőgazdászok által használt termelői alapok (pl. vegyszerek, humán erőforrás, stb.), amelyek mind hatást gyakorolnak a végső árra. A bruttó termelés 2/3-a kerül közvetlen az eladói piacra, míg a fentmaradó 1/3 kerül további feldolgozásra a feldolgozóiparban. *(Forrás: Horváth József: Mezőgazdasági piacok gazdaságtana; 12 oldal)*

A 2021-ben életbe lépő családi gazdaságokról szóló törvény értelmében megváltozott az őstermelői tevékenységből származó termékek értékesítési rendszere. A gazdák kizárólag olyan terményeket bocsáthatnak eladásra, amelyik kizárólag saját gazdaságban állított elő és szerepel az őstermelői nyilvántartásban. Amennyiben nem az őstermelő árulja a saját áruját, úgy azt közeli hozzátartozója teheti meg a „Saját őstermelői tevékenységből származó termék” feliratot kihelyezve, valamint az őstermelő FELIR és a Nébih tevékenységazonosítóját feltüntetve. *(Forrás: Jogtár.hu [online] Megjegyzések. [Hozzáférés: 2024.03.14 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000123.tv>])*

A mezőgazdasági termékek értékesítése történhet közvetlen-, közösségi marketing-, és kiterjesztett értékesítés útján.

A rövid élelmiszerrendszerek típusai kiterjedésük szerint

KÖZVETLEN ÉRTÉKESÍTÉS	KÖZÖSSÉGI MARKETING ALAPÚ ÉRTÉKESÍTÉS	KITERJESZTETT RÉL
<ul style="list-style-type: none"> • termelői piac • út menti értékesítés • gazdaudvari értékesítés • szedd magad mozgalom • vendégasztal • házhozzáállítás • web-áruház • dobozrendszer 	<ul style="list-style-type: none"> • termelői szövetkezeti boltok • fogyasztói szövetkezeti boltok • közösség által támogatott mezőgazdaság (CSA) • szupermarketeknek, speciális boltoknak történő értékesítés • értékesítés helyi vendéglátóknak • beszállítás helyi közétkeztetőknek • regionális termékek (nyers és feldolgozott élelmiszerek) • tematikus utak, kamratúrák • fesztiválok • kivándoroltaknak történő értékesítés 	<ul style="list-style-type: none"> • védett eredet, specialitások • minőségbiztosítási rendszerek • tanúsítványok, védjegyek

1. ábra: A rövid élelmiszerrendszer típusai kiterjedésük szerint

(Forrás: Csíkné Mácsai Éva: *Közvetlen Értékesítés a mezőgazdasági termékek piacán*; 19 oldal [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.03.17] Hozzáférés:

https://real-phd.mtak.hu/1287/2/CSIKNE_MACSAI_EVA_PHD_TEZIS.pdf)

Csíkné (2014, 19) szerint a mezőgazdasági értékesítés három fő profilból közelíthető meg. A legelterjedtebb típus a közvetlen értékesítés, amely a termékeket a fogyasztóhoz a legtöbb esetben egyenes úton személyes kapcsolattartás mellett valósítja meg. Ez az értékesítési módszer a háztáji gazdaságokra jellemző. A második lehetőség a közösségi marketingen alapú értékesítés, amely az árut viszonteladókhoz juttatja el, nagyobb mennyiségben. Itt már nagyobb tételben történik meg az áru eladása, és előfordulhat, hogy a termék további feldolgozáson esik át. A harmadik lehetőség, speciális értékesítést foglal magába, hiszen ide tartoznak azon termények, amelyek eladásához engedély vagy tanúsítvány szükséges.

A mezőgazdászok számára fontos, hogy termékeiket a megfelelő piacon tudják értékesíteni és megtalálják azokat az értékesítési csatornákat, amellyel eléri a fogyasztókat. Továbbá fontos, hogy a megfelelő árréssel tudják az áruikat eladni, hogy a befektetett idő és tőke megtérüljön, ehhez fontos döntés a piacon való értékesítési stratégia meghatározása.

2. A mezőgazdasági szektor elhelyezése a magyar gazdaságban

A gazdaságszerkezet, mint fogalom egy adott ország gazdasági összetételét, szerkezetét jelenti, továbbá a különböző gazdasági ágazatok és iparágak bruttó hozzáadott értékét mutatják

meg az ország teljes gazdasági tevékenységéhez viszonyítva. Kétségtelenül minden ország három fő gazdasági szektorból épül fel:

- Primer szektor: mezőgazdaság
- Szekunder szektor: ipar
- Tercier szektor: szolgáltatások

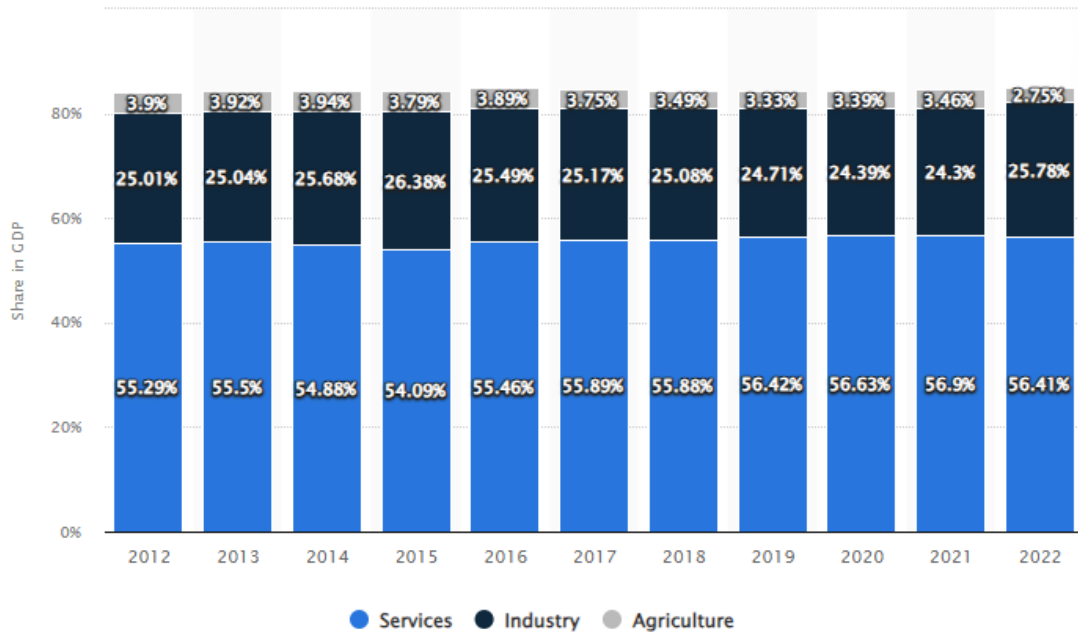
Ugyanakkor számos gazdasági megközelítés egy negyedik, ún. „kvaterner szektort: K+F” is idesorolja, amely manapság egyre nagyobb teret hódít a fejlett országokban. Ez a szektor biztosítja a megfelelő technológiai fejlődést, hogy a többi szektor minél hatékonyabban tudjon működni.

A magyar gazdaságban fontos szerepet játszik a mezőgazdaság, ám évről-évre lassan csökkenő tendenciát mutat a bruttó hozzáadott érték tekintetében, és annak megoszlásában az országra vetítve. A magyar gazdaság diverzifikált, magába foglalva az ipart, a szolgáltatói szektort, ICT szektort és a mezőgazdaságot, amely tovább gyengíti a mezőgazdaság hozzáadott értékét.

Bár Magyarország történelmi és gazdasági áttekintésében a mezőgazdaság mindig fontos szerepet játszott, és húzó ágazata volt az országnak, manapság a technológiai fejlesztéseknek köszönhetően, ha a jelentősége nem is, az országhoz hozzáadott bruttó hozzáadott értéke évről-évre csökken.

A KSH adatai alapján az ország teljes GDP-nek a mezőgazdaság a 2022-es évben 3,8%-kát tette ki, míg a '90-es években 8%, a 2000-es években közel 5% volt ez a mutatószám. Ezzel szemben a legjelentősebb iparágak a bruttó hozzáadott érték tekintetében a feldolgozóipar (20,2%), ipar (22,6%) kereskedelem, gépjárműjavítás (9,8%) és az ingatlanügyletek (11,7%).
(*Forrás: KSH.hu [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.27.] Hozzáférés: https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0006.html*)

Nemzetközi források megközelítése szerint, a teljes magyar GDP arányában a mezőgazdasági hozzájárulás az alábbiak szerint alakul (Az ábrán megjelenő fogalmak: Services – Szolgáltatói szektor, Industry – Ipar, Agriculture – Mezőgazdaság)



2. ábra: A mezőgazdaság bruttó hozzáadott értéke a magyar gazdasághoz

(Forrás: Statista.com [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.27.] Hozzáférés: <https://www.statista.com/statistics/339742/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-hungary/>)

A két adatforrást összevetve jól látható, hogy a két kimutatás között az eltérések minimálisak, továbbá a csökkenő tendencia is jól nyomon követhető mindkét esetben. Mindezek mellett jól megfigyelhető a kereskedelem és az ipari tevékenység dominanciája a mezőgazdaságéval szemben.

A csökkenésben fontos szerepe van annak, hogy a 2008-as válság utáni lassú helyreállítást követően a 2010-es évek közepétől felerősödött az ingatlanpiac, amely magával együtt húzta az építőipart. Az urbanizáció hatására a mezőgazdaság relatív jelentősége a gazdaság egészében csökken. Ez nem csak a termékenységben, hanem a mezőgazdasági vállalkozások számában is megjelenik, hiszen egyre kevesebben választják az agráriumot, mint megélhetési lehetőséget.

2.1. A rendszerváltás előtti mezőgazdasági helyzet

Az elmúlt kilenc évtizedben a magyar mezőgazdaság, mind az agrárgazdasági politikát tekintve, mind társadalmilag több változáson ment keresztül, amely az éppen hatalmon lévő kormány elképzeléseit követte le. Ennek köszönhetően a mezőgazdaság tükeellátottsága folyamatosan romlott az utóbbi évtizedekben, amely a termelési színvonal csökkenését, és a mezőgazdaságban dolgozók megélhetésében mutatkozott meg.

Az elmúlt évtizedek legjelentősebb gazdaságpolitikai tényezője a Rákosi-korszakban következett be, amely gyökerestül változtatta meg a parasztság mindennapi életét és

tevékenységét. A második világháborút követően szovjet mintára három hullámban zajlott le a mezőgazdasági szektor kollektivizálása.

A szocialista kormány a mezőgazdaság átszervezését 1948-ban indította el. A Rákosi kormány célja a nagybirtokosi rendszer felszámolása és a mezőgazdaság államosítás volt. Az államosítás hatására, mind a termőföldek, mind a gazdálkodó szervezetek a kormány tulajdonába kerültek, amely meghatározta a mezőgazdaság működését. A kollektivizálás hatására új gazdálkodási forma jött létre, az úgynevezett termelősövetkezetek (későbbiekben: TSZ), ill. termelősövetkezeti csoportok (későbbiekben: TSZCS), amelyekben egyesítették a parasztságot. Az új rendelkezéseknek köszönhetően a kormány szinte teljesen felszámolta a paraszti „magángazdaságokat”.

Az új rendszernek köszönhetően egy rövid ideig – 1960-as években – a magyar mezőgazdaság produktívan működött és elérte az Európai termelési szintet. Ez nagy mértékben annak volt köszönhető, hogy felerősödött a szántóföldi növénytermesztés és az állattenyésztés, továbbá a TSZ-ek vezetői gyorsan változtak, akik új termelési módszereket vezettek be a mezőgazdaságban. Az idősebb paraszti korosztályok hagyományos szorgalma és termelési tapasztalatai főleg a háztáji és kiegészítő gazdaságokban hasznosulnak. *(Forrás: Arcanum.com [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.25] Hozzáférés: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1988-2/magyarorszag-3C8C/a-mezogazdasag-szocialista-atszervezese-3D60/>)*

Az átalakulás hatására azonban rohamosan csökkent a mezőgazdaságban dolgozók létszáma. A teljes foglalkoztatottság arányában 1950-ben 52,0% a mezőgazdasági szektorban dolgozott, míg 1980-ra csupán 20,5% százalék dolgozott aktívan a mezőgazdaságban. Ettől az időszaktól kezdődően a rossz gazdaságpolitikai döntéseknek köszönhetően elindult a mezőgazdaság hanyatlása.

A rendszerváltozás előtt az összes mezőgazdasági termőföld 29%-a volt állami tulajdonban, amely rendkívül magas szám európai viszonylatban. Azon földterületek, amelyek nem állami kézben voltak az újonnan alakult szövetkezetekhez kerültek. Az alábbi táblázat azt mutatja meg, hogy ezen földterületek fölött kik rendelkeztek:

*Az állami földtulajdon megoszlása (1989)
(Division of agricultural fields in state property [1989])*

Kezelők	ha (ezer)	%
MÉM-hez tartozó 124 állami gazdaság	976,2	36,6
Más tárcához tartozó 5 állami gazdaság	23,1	0,9
Egyéb mezőgazdasági vállalatok és költségvetési szervezetek (18 gazdaság)	12,5	0,5
Egyéb gazdasági ágak vállalatai és költségvetési szervei (31 gazdaság)	69,1	2,6
Erdő- és fafeldolgozó vállalatok	848,5	31,8
Egyéb erdőgazdasági vállalatok és költségvetési szervek	167,3	6,3
Egyéb állami, nem mezőgazdasági jellegű földterület	570,9	21,3
Összesen	2667,6	100,0

1. táblázat: Az állami földtulajdon megoszlása 1989-ben

(Forrás: Kovács Teréz: A Termőföld Privatizációjának

Regionális Vetülete, 73. oldal, [online]; Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.27.]

Hozzáférés: <https://real.mtak.hu/117880/1/393-Tanulm%C3%A1nysz%C3%B6veg-786-1-10-20110806.pdf>

A táblázatból jól kivehető, hogy a termőföldek legnagyobb aránya, 36,6%-a a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium kezében volt, amely az akkori Magyar Népköztársaság egyik minisztériuma volt.

A TSZ-ek végét az 1990-as rendszerváltás hozta el, amely keretén belül megváltozott a földek tulajdoni viszonya, és az elfogadott kárpótlási törvényben rendezték azokat..

A csökkenő produktivitás ellenére Magyarország megélhetését a mezőgazdaság nagyban befolyásolja a mai napig, hiszen nem csak a hazai, hanem külföldi országok is jelentős felvevőpiacai a magyar élelmiszereknek. A korszakra azonban szintén jellemző, hogy az 1960-as évektől a kialakult szövetkezetek gyors mértékben tudtak fejlődni a dinamikus agrárfejlesztéseknek köszönhetően. Ennek köszönhetően megindult a magyar agrárium felzárkóztatása Európához. Ez a fejlődés azonban csak nagyon rövid ideig volt nyomon követhető, és a fejlesztések egy idő után elmaradtak. Ahhoz, hogy a mezőgazdasági technológiák fejlődni tudjanak, jelentős változtatásokra volt szükség az 1990-es években.

Összességében elmondható, hogy az 1960-as évektől egészen a rendszerváltásig a bruttó termelési értékek folyamatosan növekedtek/ stagnáltak. A mezőgazdaságban dolgozók létszáma jelentősen csökkent a birtokszerkezetek teljes átalakulása és a földtulajdon kettéválása végett. Továbbá a magyar mezőgazdaság technológiáját figyelembe véve megrekedt a nagymértékű keleti eszközöknek és gépeknek köszönhetően.

2.2. A rendszerváltás (1990-) utáni helyzet

1990 után megnőtt a magánföld dominanciája, amellyel párhuzamosan megnőtt az egyéni gazdálkodók száma is. 1990-es újabb mezőgazdasági reform vette kezdetét, amely teljesen ellentétes volt a korábbi szovjet mintától. A rendszerváltozásnak köszönhetően a tőke, a földek és az erőforrások újabb reallokációja következett, amely a vegyes tulajdonú struktúra kialakulásához vezetett. A kárpótlásnak köszönhetően a termelősövetkezetek nagy része felbomlott, és létrejöttek a kis- és középgazdaságok, akiknek újabb problémával kellett szembenézniük. A privatizáció hatására nem rendelkeztek elegendő tőkével és termeléshez szükséges eszközökkel, ráadásul a hitelfelvétel ebben az időszakban rendkívül nehéz volt a gazdáknak.

Ezen gazdálkodók többsége törpebirtokon⁴ folytatott gazdálkodói tevékenységet.

*Az összes földterület gazdálkodási formák szerint^{a)}
(Total land area divided by corporate forms of farming)*

	1994		1995	
	ezer ha	%-os megoszlás	ezer ha	%-os megoszlás
Gazdálkodó szervezetek	5813	62,5	4801	51,6
– gazdasági társaságok	3086	33,2	2893	27,9
– szövetkezetek	2727	29,3	2208	23,7
Egyéni gazdálkodók és a lakosság más csoportjai	2785	29,9	4035	43,4
– egyéni gazdálkodók ^{b)}	2074	22,3	2700	29,0
Nem mezőgazdasági hasznosítású ^{c)}	705	7,6	467	5,0
Összesen	9303	100,0	9303	100,0

2. táblázat: Földterületek megoszlása gazdálkodási forma szerint 1994-1995

(Forrás: Kovács Teréz: *A Termőföld Privatizációjának*

Regionális Vetülete, 76. oldal, [online]; Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.27.]

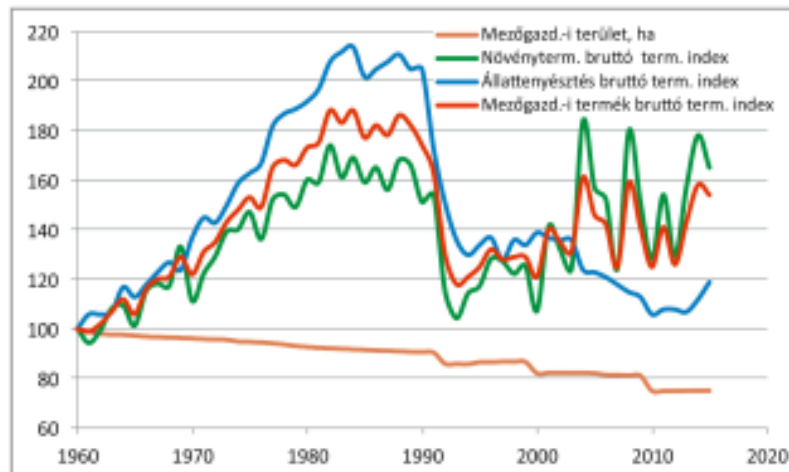
Hozzáférés: <https://real.mtak.hu/117880/1/393-Tanulm%C3%A1ny%20nysz%C3%B6veg-786-1-10-20110806.pdf>)

A földterületek a reallokáció után mezőgazdasági gazdálkodó szervezetekhez került a legnagyobb arányban (62,5%), amely megába foglalja a gazdasági társaságokat és a szövetkezeteket. Ugyanakkor szintén jelentős volt az egyéni gazdálkodókhöz került földterületek nagysága, amely eloszlásban meg is előzte a szövetkezeteket. Az újraelosztás révén egy stabil termelői réteg tudott kialakulni, amely a mai napig meghatározza a mezőgazdaságban dolgozókat.

⁴ Törpebirtok: 5 holdnál (~2,8 hektárnak felel meg) nem nagyobb birtok, amely tulajdonosának (és családjának) a megélhetését nem biztosítja. (Forrás:

https://www.ksh.hu/docs/hun/agrar/gszo2013/teruletatszamitasi_segedlet.pdf; [online]; 2023.10.28.)

Mind ezek ellenére a mezőgazdaság ezen időszakban rendkívül fejletlen volt, és a rendszerváltozás még inkább megnehezítette a fejlődést. Míg az ipar és a belkereskedelem hamar kiheverték a kommunista politika okozta károkat, addig a mezőgazdaságnak közel 10 éves intervallum alatt sikerült helyreállnia.



3. ábra: A mezőgazdasági termelési indexei 1960-tól 2020-ig

(Forrás: *Mezőgazdasági Technika*; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.28.] Hozzáférés:

http://technika.gmgi.hu/uploads/termek_1289/a_rendszervaltas_hatasa_a_mezogazdasag_eredmenyeire_17_10.pdf)

A termelékenységet tekintve, mind a szárazföldi növénytermesztés esetében, mind az állattenyésztésnél jelentős visszaesés figyelhető meg. A bruttó termelési index 1990-ben egészen az 1960-as évek szintjére esett vissza, amelynek kiheverése egészen a 2000-es évek közepéig tartott. A termelési indexben a legjelentősebb visszaesést az állattenyésztés szenvedte el, amely a mai napig csökkenő tendenciát mutat.

A rendszerváltás utáni időszakban a mezőgazdasági földterületek nagysága szinte változatlan maradt. Ezzel szemben - ahogy a fenti diagram is jól reprezentálja -, a növénytermesztés lassú csökkenést, az állattenyésztés radikálisan csökkent mutat, mindamelllett, hogy a földterületek aránya szinte változatlan maradt. A nagymértékű visszaesésnek több tényezője is lehet, mind az ipar és a szolgáltatószektor erősödése, mind a mezőgazdasági szerkezet újbóli felosztása a gazdák között és a megfelelő finanszírozás hiánya. Az ipar erősödése magával hozta az agrárrolló nagymértékű kinyílását, amelynek keretén belül a mezőgazdasági árak nem tudták elérni az ipari árak változását.

A birtokszerkezetek ismételt felosztása elősegítette a törpegazdaságok kialakulását, amely a 2000-es évek elejére a teljes földterülethez viszonyítva 14,3%-os súlyt tett ki. A

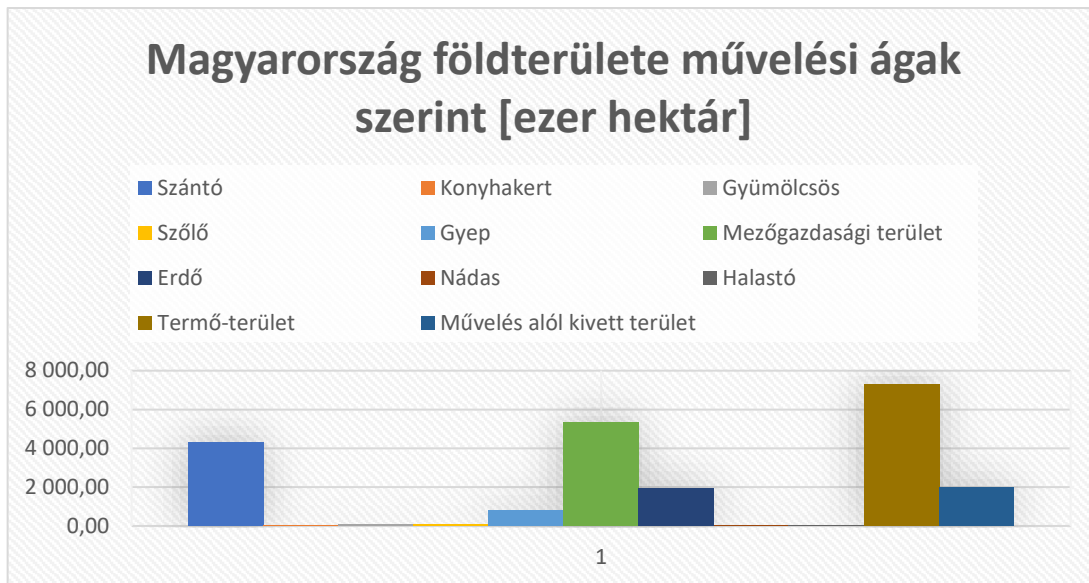
jelentősebb gazdasági probléma ott jelentkezett, hogy a szétosztott földterületek 70%-a a törpebirtokoknak nem érte el az 1 ha-os földterületet, így ezek a gazdaságok nem voltak képesek piacra termelni. Ezzel szemben a szétaprózódás segített kialakulni egy új vállalkozói mezőgazdasági réteget, amely még ma is meghatározó a mindennapi mezőgazdasági életben. (Forrás: Ivicz Mihály: *A magyar mezőgazdaság XX. századi helyzetének elemzése különös tekintettel a kisbirtokra*, 128 oldal; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.28] Hozzáférés: <https://mek.oszk.hu/08300/08387/08387.pdf>)

3. Magyarország jelenlegi mezőgazdasági helyzete

A mezőgazdaság termelési tényezőiben eltér a piacgazdasághoz képest, hiszen a termelékenység nagyban függ a természeti tényezőktől. A termelés volumenét továbbá ugyan úgy befolyásolja a társadalmi, politikai, gazdasági környezet. Ezen makro ökonómiai tényezők országonként eltérőek.

A szakemberek szerint Magyarország egyik legnagyobb erőforrása a jó minőségű termőföld, azonban ahhoz, hogy ezeket a termőföldek megfelelően ki legyenek használva elengedhetetlen a megfelelő szakértelem, a képzett munkaerő és a folyamatos technológiai fejlődés. A rendelkezésünkre álló termőföldek elégségesek, ahhoz, hogy a belpiacot ellássák megfelelő minőségű élelmiszerrel, mi több, a mezőgazdasági áruk megfelelő minősége miatt az ország exportértékesítése is jelentős.

Magyarország teljes földterülete 9 303,4 ezer hektár, amelyből a megművelhető földek 5 309,5 ezer hektárt tesznek ki. Ez a földterület rendkívül jó minőségű, amely megfelelő alapot biztosít a mezőgazdasági növénytermesztésnek és az állattenyésztésnek egyaránt. A földterületek eloszlása művelési ágak szerint rendkívül diverzifikált, hiszen a mezőgazdaságnak nem csak a növénytermesztésnek, hanem számos más művelési ágnak is helyt kell biztosítania (pl. erdők, nádasok, legelő, szőlőültetvény stb.).



4. ábra: Magyarország földterületei művelési ágak szerint

Forrás: Saját készítésű diagram (KSH.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintve: 2024.02.10] Hozzáférés: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0008.html)

Az ország domborzatának köszönhetően – ahogy a diagramból is jól kivehető – jelentős a termő terület, és a szántó, amely biztosítja a jó minőségű termőföldeket. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy Magyarország a Kárpát-medencében található, amelynek domborzatát tekintve jelentős a síkságok mérete. A síkságok mellett a dombságok megfelelő helyet biztosítanak a szőlőtermesztésnek. A további földterületek aránylag kevés súllyal rendelkeznek a teljes földterület egészében.

3.1. Növénytermesztés

A mezőgazdasági növénytermesztés volumene nagyban függ a külső időjárási környezettől, ebből kifolyólag vannak terményben bőséges évek és szegényebb időszakok. Mivel a termelékenység sokszor kiszámíthatatlan ebből kifolyólag az árak is ingadozóak. Túltermelés esetén az árak csökkennek, amelyet a termelőknek kellene viselnie, ezzel szemben alacsony terméshezamánál pedig az árak nőnek, amelynek felárát a vevőknek kell megfizetnie. Ahhoz, hogy egészséges egyensúlyt lehessen fenntartani az árak nagymértékű ingadozása miatt az EU 1308/2013/EU számú rendelete alapján piaci intervenciót szabott meg. Ennek értelmében piactámogatási eszközökkel (pl. állami beavatkozás) nyújt segítséget a piaci szereplők számára, hogy az árstabilitás fent maradjon.

A már említett jó minőségű szántóföldeknek köszönhetően a hazai mezőgazdaság a szántóföldi növénytermesztés irányába tolódott el. Az ország teljes földterülete, amely a

mezőgazdaság valamely ágazatában érintett 9303 ezer hektárt foglal magába, amelynek a rendszerváltozás idejében megközelítőleg 88%-a volt termőterület, és a maradék 12%-ék művelés alól kivett földterület⁵.

A hazai növénytermesztés leggyakoribb terményei a gabonafélék. A gabonafélék csoportjába tartozik a búza, kukorica, árpa, köles, zab, rozs, triticales. Ezen növények termelése egyrésztől nagyobb termőföldeket kíván, másrésztől fontos a megfelelő technológiai fejlettség. 2022-ben Magyarország teljes mezőgazdasági területén 53%-ban gabonafélét termeltek a mezőgazdasági termelők.

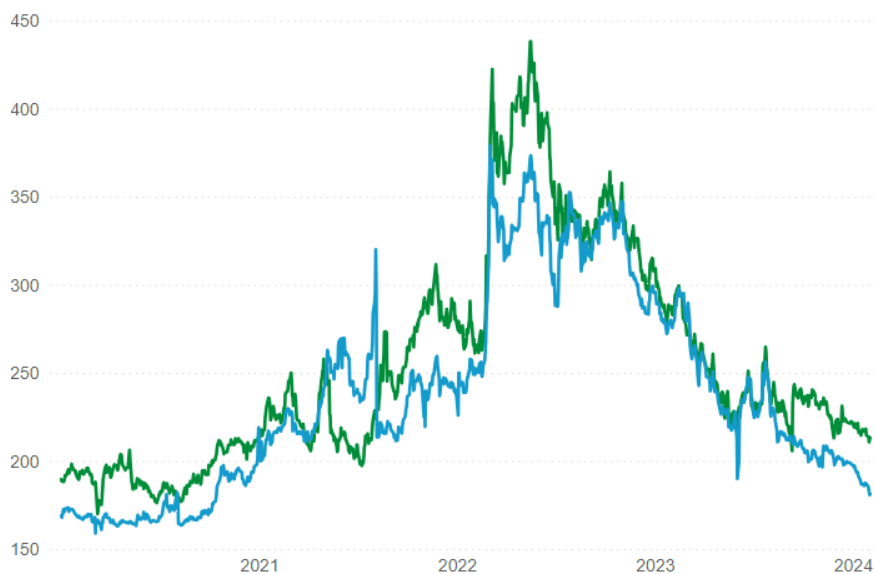
Év	Megművelhető szántó (ezer ha)	Összes gabona	Búza	Kukorica	Rosz	Zab	Triticale
2018	4 333,70	2 367,00	1 026	981	244	22	87
2019	4 317,70	2 458,00	1 015	1027	247	21	83
2020	4 037,10	2 337,00	936	981	261	25	73
2021	4 145,30	2 361	892	1054	268	25	61
2022	4 162,90	2 247,00	979	816	330	16	65

3. táblázat: Gabonafélék megoszlása 2018-2022 (kg/ha)

(Saját készítésű táblázat, Forrás: KSH.hu, [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.04] Hozzáférés: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0021.html)

A táblázatból jól kivehető, hogy az elmúlt években a teljes gabonafélékből a legjelentősebb termények a búza, gabona és a kukorica volt, hiszen a teljes termelés több mint 80%-át adták gabonaféléknek. Dr. Raskó György agrárközgazdász megközelítése szerint ennek a fő oka, hogy a gazdák a kisebb munkabefektetést és anyagi ráfordítást igénylő növényeket termelik. Ennek köszönhetően a mai magyarországi növénytermesztés a gabonafélék irányába indult el, míg a zöldség- és gyümölcsstermesztés lassú csökkenést mutat. (Forrás: Agroinform.hu, [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.05.10] Hozzáférés: https://www.agroinform.hu/program_elelmiszeripar/mit-rontottunk-el-miert-termel-mindenki-gabonat-es-hova-tunt-a-kerteszet-71120-001)

⁵ A művelés alól kivett földterület a zártkerti ingatlantulajdonosoknak ad lehetőséget abban, hogy egy egyszerűsített eljárás alapján kivonják a földjeiket a megmunkálás alól. Ebből kifolyólag ezeket a területeket nem védik az agrárjogi megkötések, ill. a földek egyszerűsített eljárásban tovább értékesíthetőek.



5. ábra: Búza és a kukorica tőzsdei árainak alakulása (2021-2024)

(Forrás: Agrárközgazdasági Intézet; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.04] Hozzáférés: <https://www.aki.gov.hu/nemzetkozi-arak/>)

Azonban az elmúlt években jelentős ár ingadozás volt megfigyelhető, mind a búza, mind a gabona, kukorica tekintetében, amely elsősorban az orosz-ukrán⁶ háború hatására emelkedett meg. A háborúban részt vevő országok a Föld gabonaellátásnak 1/3-át adja. 2022-ben a háború fokozódásával a globális piacról kiesett az ukrán gabona, amikor pedig újra piacra került, nem a hagyományos – már megszokott – útvonalat követte Közel-Keleten és Afrikába, hanem Európába (többek között Magyarországra is) jelentős mennyiségű ukrán gabona özönlött be, ezzel nehéz helyzetbe hozva a termelőket. Ugyan ebben az évben Magyarországon rendkívül aszályos időszak volt, amely megviselte a hazai gabonapiacot.

A jó minőségű termőföldek azonban csak az egyik pillérét adják a szektornak, ugyanis a természeti tényezők szintúgy jelentősen befolyásolják a termelés volumenét. Erre kitűnő példa a 2022-es év természeti viszontagságaiból adódó visszaesés. A KSH adatai alapján az adott évben az aszálynak köszönhetően árpából 10%-kal, a legnagyobb mennyiségben betakarított búzából 21%-kal, az aszálynak leginkább kitett kukoricából 57%-kal kevesebbet arattak. (Forrás: KSH.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.27] Hozzáférés: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/fobb-novenykulturak-termeseredmenyei-2022/index.html>). A természeti viszonyok, a gyors klímaváltozás azonban nem csak a termékenység volumenét, hanem a megművelhető földek csökkenéséhez is vezet. A legnagyobb romboló hatást a víz- és szélrózsió, a hirtelen lezúduló nagy mennyiségű csapadék, valamint az aszályos periódusok

⁶ Az orosz-ukrán háború 2014-ben kitört fegyveres konfliktus. Orosz oldalról a cél Krím feletti orosz szuverenitás elismerése, míg az ukránok szeretnék kivívni függetlenségüket.

hektikus váltakozása gyakorolja a termőföldekre. Ennek köszönhető, hogy a korábban említett 88% termőterület 2023-ban 78%-ra csökkent le. Természetesen ebben a csökkenésben szintén szerepet játszik a termőföldek belterületté való átcsoportosítása.

A gabonatermelésen kívül említést érdemelnek még a zöldség- és gyümölcsstermesztés. Ezen termények nagy részét a feldolgozóipar vásárolja meg és dolgozza fel. A legjelentősebb zöldségek a vörös-, fokhagyma, sárgarépa, paradicsom, uborka. A gyümölcsöket tekintve jelentős a szőlő, alma, körte, cseresznye, meggytermelés. A feldolgozó ipar mellett ezeket a termékeket az őstermelők a helyi termelői piacon is árusíthatják.

3.2. Állattenyésztés

A mezőgazdasági ágazatban a növénytermesztés mellett jelentős mértékű az állattenyésztés is, azonban mára az ágazaton belül jóval kisebb a szerepe a hozzáadott értéket tekintve. A rendszerváltásig a növénytermesztés és az állattenyésztés között egyensúly volt, amely mostanra teljesen felbomlott. Az állattenyésztőknek jelentős problémákkal kellett megküzdeniük, amely bizonyos állományok csökkenéséhez vezetett.

Az állattenyésztés legfontosabb céljai az élelmiszeripar támogatása (hús, tej és tojástermelés), ill. textil- és bőripar számára fontos nyersanyag biztosítása. Az állományokat tekintve Magyarországon a legjelentősebb – és egyben húzóágazat – a haszonállatok tartása, ezen belül is a szarvasmarha-, sertés- és baromfiállományok.

Év	2018	2019	2020	2021
Sertésállomány	2 872	2 634	2 850	2 726
Szarvasmarha	884,8	909,1	932,9	902,1
Baromfi állomány	39 729	39208	35397	39944

4. táblázat: Állatállomány számokban 2018-2021 időszak között (ezer db)

(Forrás: Saját készítésű táblázat KSH.hu [online] Megjegyzések. [Megtekintve: 2024.03.01] Hozzáférés: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/allatallomany-2022-december-1/index.html>)

A táblázatból jól kivehető, hogy a sertésállomány stagnálásban, a szarvasmarha lassú növekedésben, míg a baromfiállomány szintén stagnálást mutat az elmúlt öt évben.

Ezzel szemben a lúd-, kacsza és pulykaállomány az elmúlt években jelentősen csökkent. Utóbbiak csökkenésében szerepet játszik a folyamatosan visszatérő madárinfluenza, ezen felül a 2019-es koronavírus válság is gyengítette a termelékenységet. A járvány – elsősorban a

pulykatermesztőkre - közvetlenül fejtette ki hatását, hiszen ezen állatok felvásárlói elsősorban a vendéglátó egységek, amelyek kénytelenek voltak bezárni a járvány alatt.

Az állatok, ill. a tejtermékek árát az önköltség nagyban befolyásolja, ide tartozik az energia az üzemanyag, takarmány árak, ill. a csomagoló anyagok és munkaerő ráfordításának növekedése. A gazdáknak ki kell gazdálkodniuk az infláció okozta nehézségeket, amelyet a fogyasztók a végső árakon tapasztalnak. A 2022-es évben az élelmiszer infláció 38,6%-ra emelkedett, amely jelentős drágulás volt az elmúlt évekhez képest.

3.3. Mezőgazdasági termékek árazása

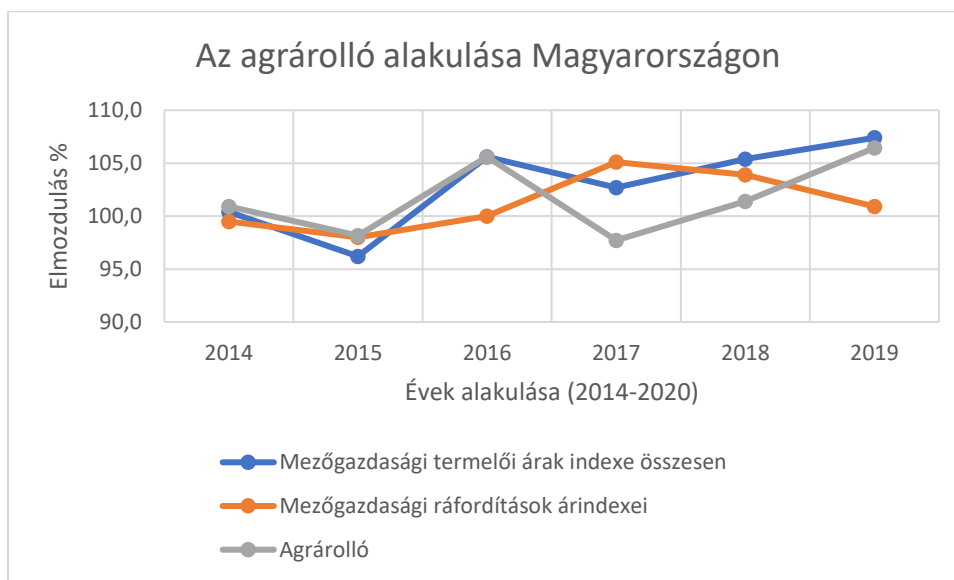
Az árelmélet legegyszerűbb változata szerint az eladók és a vásárlók közvetlenül találkoznak a piacon és cserélik az áruikat egymással, az egyensúlyi árat pedig a kereslet és kínálat határozza meg. A mezőgazdaságban a hagyományos csereügyleteken keresztül a személyes felvásárlás a mai napig jelen van, ugyanakkor egyre népszerűbb a termények tőzsdén való eladása. A termelők által kapott ár és a fogyasztók által fizetett ár különbségét a gazdaságban kereskedelmi árrésnek nevezzük. *(Forrás: Mizik Tamás, Fertő Imre: Agrárgazdaságtan I, II rész: Az árképzés alapjai alapján)*

A mezőgazdasági árak alakulását kétféle képpen határozhatjuk be: térben és időben. A térbeliség kérdése a mezőgazdasági termékek eladásának helyével foglalkozik (mikor és hol történik az áruk cseréje). Az árak országon belül akár régióként eltérhetnek a termények hozamától és minőség függvényében. Továbbá az ágazatra jellemző, hogy az áruk eladásakor a termények helyét meg kell változtatni, ez esetben meg kell határozni, hogy a termény szállításának (transzferköltségének) mekkora lesz a díja. Mivel a mezőgazdaság termékek ömlesztett, nagy súlyú tömegtermékek, magas a termékek egységre jutó szállítási költsége. *(Forrás: Mizik Tamás, Fertő Imre: Agrárgazdaságtan I, Agrárgazdaságtan I, II rész: Az árképzés alapjai alapján)*

Az időbeli árváltozás nem csak a mezőgazdászok, hanem a gazdasági szakemberek, politikai döntéshozók és az üzletemberek számára is fontos. Az ármozgások információt adhatnak a jövőbeni árváltozásokról, amely egyúttal befektetési lehetőséget is hordoz magában.

A korábbiakban már többször utaltam rá, hogy a mezőgazdasági árak meghatározása több tényezőtől adódik össze, így sokszor maguk a gazdák sem tudják előre meghatározni egy-egy termény jövőbeni árát. Az árak függenek a gazdasági tényezőktől, az időjárástól, politikai döntésektől és számos előre nem látható dologtól (pl. a jelen helyzetben az orosz-ukrán háború nagy mértékben befolyásolta a gabonafélék kereskedelmi árát).

Abban az esetben, amikor a mezőgazdasági terményárak tartósan és magasan kedvezőtlenül alakulnak az ipari árszínvonalhoz képest akkor gazdasági szakkifejezéssel azt mondhatjuk, hogy kinyílt az agrárrolló. Ekkor a mezőgazdasági terményárak alacsonyok, míg az ipari termékek árai magasak, amelynek hatására a mezőgazdasági termények értékének egy részét elvonja az ipar.



6. ábra: Az agrárrolló alakulása hazánkban (2014-2019)

(Forrás: Saját készítésű diagram; KSH.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintve: 2024.03.09] Hozzáférés:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qsma001a.html)

A KSH.hu által közölt adatok jelenleg csak 2020-ig érhetőek el az agrárrollóra vonatkozóan. A korábbi adatok alapján (2014-2020-as) időszakban az árak enyhe ingadozást mutattak, amely keretén belül 2015 és 2016 között a termelői árak növekedtek, majd stagnáltak (a termelői árak magában foglalják, mind a mezőgazdasági növénytermesztést és állattenyésztést egyaránt). A diagramból jól látható, hogy a 2017-es év meghatározó volt az agrárrolló szempontjából, mind a termelői-, mind a ráfordítási árat tekintve.

A rendszerváltozás előtti időszakban stabil termelési-felvásárlási módszer jellemezte a gazdaságot, amely '90-es évek után teljesen megváltozott⁷. A korábbi mezőgazdasági szervezeteket felváltották a késztermékgyártó és kereskedelmi cégek, amely a termelői oldal szétaprózódását jelentette. A strukturális átalakulás hatására azonban a termelőknek nem csak

⁷ Többek között ezen időszakban jelent meg az angliai székhelyű TESCO-GLOBAL Zrt. Magyarországon (1994), amely azóta is az egyik a legnagyobb forgalmú kereskedelmi lánc hazánkban.

az áruházláncok előre törésével, hanem az árak jelentős csökkenésével is szembe kellett nézniük. Ezeknek hatására kereskedelmi verseny alakult ki a mezőgazdasági termelők és a külföldi tulajdonú kereskedelmi láncok között, azonban ez az értékesítési verseny a mai napig sem egyenrangú. A verseny hatására különböző vevői szempontok jelentek meg, mint az ár-érték, minőség, vevőközpontúság, rugalmasság és a vevői igények magas fokú kielégítése.

3.4. Összegzés

Mindent egybevetve a hazai agrárium termelékenységére jelentős az európai viszonylatban. A KSH adatai alapján a teljes EU mezőgazdasági kibocsátásából hazánk 2,1%-át állította elő 2020-ban. A legjelentősebb termények a gabonafélék (4,9%), ill. a kukorica volt (11%). Állatok közül a barmifit a teljes EU átlagnak 4,4%-át adta. *(Forrás: KSH.hu, [online] Megjegyzések.*

[Megtekintés:

2024.01.27]

Hozzáférés:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/2020/index.html>)

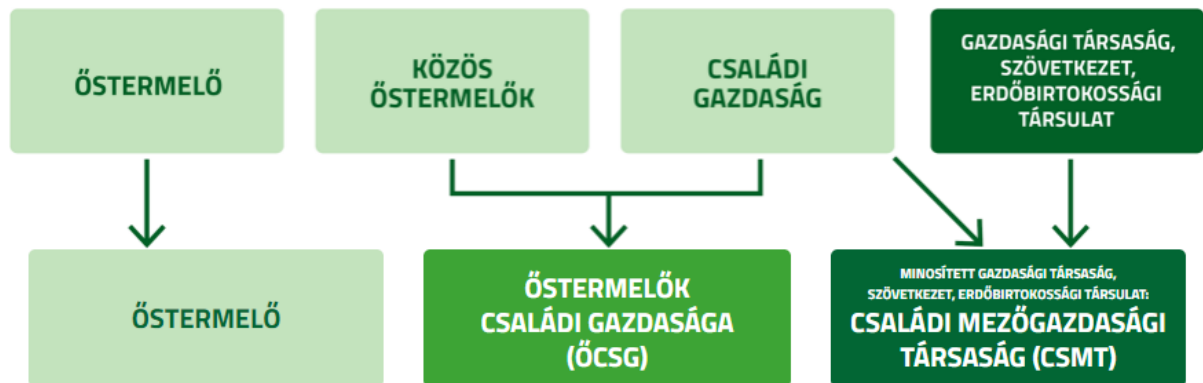
A fejlett országokban a mezőgazdaság kibocsátási aránya a többi gazdasági ágazathoz képest rendkívül kevés. Ennek az oka nagyrészt, hogy a mezőgazdaság fejlett technológiai szinten, emiatt kevesebb munkaerő is képes ugyan azt a minőségi munkát elvégezni. Azonban ha megvizsgáljuk kelet-közép és dél- Európán belül a teljes mezőgazdaság kibocsátási arányát, akkor azt láthatjuk, hogy Görögország, Románia és Magyarországon bír a legnagyobb bruttó hozzáadott értékkel a teljes gazdasági teljesítményhez képest. Ezen országok kibocsátási aránya 4% feletti. Ezzel szemben a fejlett iparos országok – pl. Németország és Belgium – 1% alatti súllyal bír. *(Forrás: KSH.hu, [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.01.27] Hozzáférés:*

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/2020/index.html>)

Az agráriumot sújtó külső nehezítő tényezők, mint az energiaválság, geopolitikai feszültségek, terményárak csökkenése az infláció okozta pénzügyi sokk, ill. a csökkenő fogyasztás nagy hatást gyakorolt az agrárium teljesítményére. Ezek ellenére is a 2023-as teljes kibocsátás értéke 6,5%-kal haladta meg a 2022-es évet, amely az előbb felsorolt tényezők mellett szép eredménynek tekinthető. A jövő azonban továbbra is bizonytalan, hiszen ezen nehezítő külső tényezők 2024-ben is nagy valószínűséggel fent fognak állni és a rövidtávú termelékenység bizonytalan lábakon áll. Ezért elengedhetetlen, hogy kormányzati beavatkozások segítség és támogassák az ágazatot. A mezőgazdasági siker kulcsa az alkalmazkodás lehet közép- és hosszútávon, hiszen a regnáló kormánynak stratégiai döntésekkel kell támogatnia a szektort úgy, hogy az Európai Unió KAP programja folyamatosan szigorodik, amely tovább nehezíti a kormány helyzetét.

4. Magyarországon működő agrárgazdálkodási formák

A 2021-es évtől Magyarországon az agráriumban dolgozók a hagyományos cégformákon kívül⁸ három szervezeti egységből választhatnak: östermelő, östermelők családi gazdasága (továbbiakban: ÖCSG), ill. családi mezőgazdasági társaságok (továbbiakban: CSMT). Az ágazat sajátossága, hogy ezeket a gazdálkodási formákat csak mezőgazdasági tevékenységgel lehet felvenni.



7. ábra: Agrárgazdálkodási formák hazánkban

(Forrás: NAK.hu, [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.04] Hozzáférés:

<https://www.nak.hu/hatosagi-szakmai-ugyek/csaladi-gazdasagok/csg/ocsg>)

Tág értelemben östermelői tevékenység alatt magát a főtevékenységet értjük, ami mellett végezhető kiegészítő tevékenység. Mezőgazdasági tevékenységnek minősül a mezőgazdasági termékek termelése, tenyésztése vagy termesztése – ideértve a betakarítást, a fejtést, az állattenyésztés és a mezőgazdasági célból történő állattartást –, illetve az éghajlat és környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtandó támogatás igénybevételének szabályairól, valamint a szántóterület, az állandó gyepterület és az állandó kultúrával fedett földterület növénytermesztésre vagy legeltetésre alkalmas állapotban tartásának feltételeiről szóló 10/2015. (III. 13.) FM rendelet 2. §-ában meghatározottaknak megfelelő gazdálkodás.

(Forrás: Jogtár; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07.] Hozzáférés: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500008.fm>)

A korábban felsoroltak mellett östermelőként végezhetünk termékfeldolgozást, amennyiben az nem haladja meg a kistermelői rendeletben meghatározott mennyiséget:

⁸ Hagyományos gazdálkodási formák között értem: egyéni vállalkozás, betéti társaság, közkereseti társaság, korlátolt felelősségű társaság. Ezen gazdálkodási formák nincsenek tevékenységhez kötve, szabadon választhatóak.

	Elnevezés	Heti * maximális mennyiség	Éves maximális mennyiség *
1.	Kifejlett vagy növendék sertés vagy juh vagy kecske vagy strucc vagy emu levágása és húsának értékesítése	6 db	72 db
2.	50 kg alatti malac vagy 15 kg alatti bárány, gida levágása és húsának értékesítése *	10 db	120 db
3.	Kifejlett vagy növendék szarvasmarha levágása és húsának értékesítése	2 db	24 db
4.	100 kg alatti borjú levágása és húsának értékesítése *	2 db	24 db
5.	Házi tyúkféle levágása és húsának értékesítése	200 db	
6.	Víziszárnyas vagy pulyka levágása és húsának értékesítése	100 db	
7.	Nyúlféle levágása és húsának értékesítése	50 db	
8.	Húskészítmény előállítása és értékesítése	70 kg	2 600 kg
9.	Tej értékesítése	200 liter	
10.	Tejtermék előállítása és értékesítése	40 kg	
11.	Méz és méhészeti termék értékesítése		Együttesen 5 000 kg
12.	Tojás értékesítése	500 db	20 000 db
13.	Hal értékesítése		6 000 kg
14.	Növényi eredetű alaptermék értékesítése		20 000 kg
15.	Savanyúság	150 kg	5 200 kg
16.	Növényi eredetű, hőkezeléssel feldolgozott termék értékesítése	150 kg	5 200 kg
17.	Egyéb feldolgozott növényi eredetű termék értékesítése	50 kg	
18.	Vadon termő betakarított, összegyűjtött termék értékesítése	50 kg	
19.	Termesztett gomba értékesítése	100 kg	
20. *	A jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény 71. § b) pontja szerinti bérfőzött párlat értékesítése		2 hl tiszta szesznek megfelelő párlat
21. *	Egyéb élelmiszer értékesítése	50 kg	

5. táblázat: Kistermelői rendeletben meghatározott mennyiségek a termékfeldolgozásra

(Forrás: Jogtár; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07.] Hozzáférés:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500008.fm>)

Végül, de nem utolsó sorban végezhetünk östermelő kiegészítő tevékenységet, amennyiben bevételünk nem haladja meg az östermelői tevékenységből származó bevételünk negyedét. A kiegészítő tevékenységek is korlátozottak és magába foglalja az alábbiakat: mező- és erdőgazdasági szolgáltatások, falusi turizmus, kézművesség, fűrészáru-feldolgozás, takarmány-előállítás, dohányfeldolgozás, bioüzemanyag-előállítás.

4.1. Östermelő

A leggyakoribb agrárgazdálkodási forma, amikor a magánszemély östermelőként tevékenykedik. A KSH adatai alapján 2021-ben Magyarországon az egyéni vállalkozások közel 34%-át a mezőgazdasági östermelők tették ki a teljes nemzetági gazdaságban. (Forrás: KSH.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07] Hozzáférés: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkhttps://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qvd013c.html?down=910ozi/e_qvd013c.html?down=910)

A jog az östermelő fogalmát az alábbi módon fogalmazza meg: „A mezőgazdasági östermelő az a 16. életévét betöltött, a mezőgazdasági östermelői nyilvántartásban szereplő természetes személy, aki saját gazdaságában östermelői tevékenységet folytat.” (Forrás: Jogtár; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07] Hozzáférés: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000123.tv>)

Östermelői tevékenység a nyilvántartásba vétel után indítható, melyet a NAK-nál kell kezdeményezni. A hagyományos vállalkozásokhoz hasonlóan az östermelői tevékenység is nyilvánosan lekérdezhető, közhiteles. Míg a hagyományos gazdasági formákat az e-cégjegyzékből bármikor lekérdezhetjük, addig az östermelőket a Nemzeti Élelmiszerláncbiztonsági Hivatal (későbbiekben: NÉBIH) érhetjük el. (A NÉBIH az ország élelmiszerbiztonságáért felelős szervezet, amely az Agrárminisztérium háttérintézményeként működik.) A NAK-on kívül a leendő östermelőnek a Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz is be kell jelentkeznie. Itt a vállalkozás megkapja az egyedi adóazonosító számát, ill. a későbbiekben járulékbevallási kötelezettségeinek itt tud eleget tenni.

4.2. Östermelők családi gazdasága (ÖCSG)

Az östermelőnél már összetettebb gazdálkodási forma az Östermelők Családi Gazdasága (ÖCSG). Az ÖCSG önálló jogalanyisággal, azonban a tagok vagyontól elkülönült vagyonnal nem rendelkezik. Ahhoz, hogy ÖCSG-t alapítson valaki legalább két, egymással hozzátartozói láncolatban álló, mezőgazdasági östermelőnek kell lennie. Fontos, hogy egy ember egyszerre csak egy ÖCSG-hez tartozhat. Az ÖCSG vezetését a tagok által kijelölt képviselő látja el, ennek köszönhetően a képviselő az összes tag nevében eljárhat. *(Forrás: NAV.hu: A mezőgazdasági östermelő adózása; 6. oldal [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07] Hozzáférés: file:///C:/Users/Martin/Downloads/06%20A%20mez_gazdas%C3%A1gi%20_stermel_%20ad%C3%B3z%C3%A1sa%2020221215.pdf)* Az ÖCSG-k nyilvántartását szintén a NÉBIH tartja számon.

Az alapításkor az alapító okiratban a tagoknak rendelkezniük kell arról, hogy a nyereségből milyen arányban részesülnek és a veszteséget hogyan számolják el. Amennyiben ezekről külön nem rendelkeznek, a tagok között egyenlő arányban oszlik meg. Az östermelővé váláshoz hasonlóan az ÖCSG akkor lesz jogerős, amikor a NAK nyilvántartásba veszi.

4.3. Családi Mezőgazdasági Társaság (CSMT)

Az utolsó speciális gazdálkodási forma a Családi Mezőgazdasági Társaság (továbbiakban: CSMT), amely már szövetkezet vagy erdőgazdálkodási társaság lehet, így a tevékenység nagyban meghatározza, hogy választható-e ez a gazdálkodási forma vagy sem. CSMT csak az lehet, aki kizárólag mező-, erdőgazdasági, illetve a Földforgalmi tv-ben meghatározott kiegészítő tevékenységet folytat. *(NAV.hu: A mezőgazdasági östermelő adózása; 8. oldal [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07] Hozzáférés:*

file:///C:/Users/Martin/Downloads/06%20A%20mez_gazdas%C3%A1gi%20_stermel_%20ad%C3%B3z%C3%A1sa%2020221215.pdf)

4.4. Östermelők adózása

Amennyiben a vállalkozó csak és kizárólag östermelői tevékenységet folytat az ebből származó jövedelme adóköteles, amelyet az évi árbevételéből kell megállapítani. Az östermelők adózásáról is a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény rendelkezik.

Az östermelők bevételeinek megállapítását az „2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról” rendelet szabályozza. A szabályozás a hagyományos vállalkozásokhoz képest bonyolultabb és sokrétűbb, továbbá több értékhatárra is figyelni kell, amely tovább bonyolítja az östermelők adózását.

Az östermelők háromféleképpen állapíthatja meg jövedelmét: általányadózással, tételes költségelszámolással, ill. 10 százalékos költséghányad alkalmazásával.

A NAV közlése szerint a jövedelemszámítási módszerek fő jellemzői 2023-ban a következők:

Bevételi értékhatár	Átalányadózás	Tételes költségelszámolás	10 százalékos költséghányad
éves bevétel ≤ 1 392 000 Ft	nem kell jövedelmet számolni	nem kell jövedelmet számolni	nem kell jövedelmet számolni
1 392 000 Ft < éves bevétel ≤ 13 920 000 Ft	jövedelmet kell számolni, de nem kell adót fizetni	a bevételből elszámolható költségek alapján megállapított jövedelem után kell adót fizetni	a bevételből levonható 10 százalékos költséghányad alapján megállapított jövedelem után kell adót fizetni
13 920 000 Ft < éves bevétel ≤ 27 840 000 Ft	jövedelmet kell számolni, az éves minimálbér felét meghaladó jövedelem után kell adót fizetni		

6. táblázat: Adózási formák

(Forrás: NAV.hu: A mezőgazdasági östermelő adózása; 6. oldal [online])

Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07] Hozzáférés:

file:///C:/Users/Martin/Downloads/06%20A%20mez_gazdas%C3%A1gi%20_stermel_%20ad%C3%B3z%C3%A1sa%2020221215.pdf)

A NAV közleménye alapján az választhatja az általányadózási formát akinek az adóbevétele az adóévben nem haladja meg a tagok adóév utolsó napja szerinti létszáma és az

éves minimálbér tízszerese szorzatának összegét, de legfeljebb az éves minimálbér negyvenszerezését, azaz 2023-ban 111 360 000 forintot.

Amennyiben a tagok nem egyenlő arányban részesülnek a nyereségből és viselik a veszteséget tételes költségelszámolásnál az őstermelői bevételből levonhatók a bevételt csökkentő kedvezmények, valamint a tevékenységgel összefüggésben felmerült, igazolt, elszámolható költségek, ideértve az értékcsökkenési leírást is.

Tehát az őstermelői tevékenység kezdete előtt meg kell határozni a jövedelemszámítás módszerét. A táblázatból kivehető, hogy az őstermelők adózása az árbevételhez kötött, amelynek adóalapját a választott adózási forma határozza meg.

Őstermelői bevételnek számít a:

- értékesített termék ellenértéke
- szállításért felszámított összeg
- csomagolásért felszámított összeg
- kártérítés, kamat, kötbér
- bértermelés, bérnevelés, bérhizlalás esetén a termék vagy állat átvételi ára

Fontos, hogy az új rendelet alapján nem számít őstermelői tevékenységből származó bevételnek a kiegészítő őstermelői tevékenység, ha annak mértéke meghaladja az őstermelői tevékenységből származó bevétel negyedét. Amennyiben ez az esetőség fennáll, akkor az önálló tevékenységből származó jövedelemre vonatkozó szabályokat kell figyelembe venni.

Az új rendelet kitér arra is, ha üzemi célt szolgáló tárgyi eszköz kerül eladásra, akkor szintén nem a kiegészítő tevékenységek között kell kimutatni, hanem ingó vagyontárgy átruházásából származó jövedelemként. Így tehát nem számít bevételnek a termőföld eladása, termelési célt megtestesítő vagyontárgyak eladása és a gépjárművek eladása sem.

Amennyiben a bevételek összegét a veszteség meghaladja, abban az esetben a veszteség összegét a következő öt év vagy az előző két év terhére elszámolható, továbbviteléhez nem kell a NAV-tól engedélyt kérni.

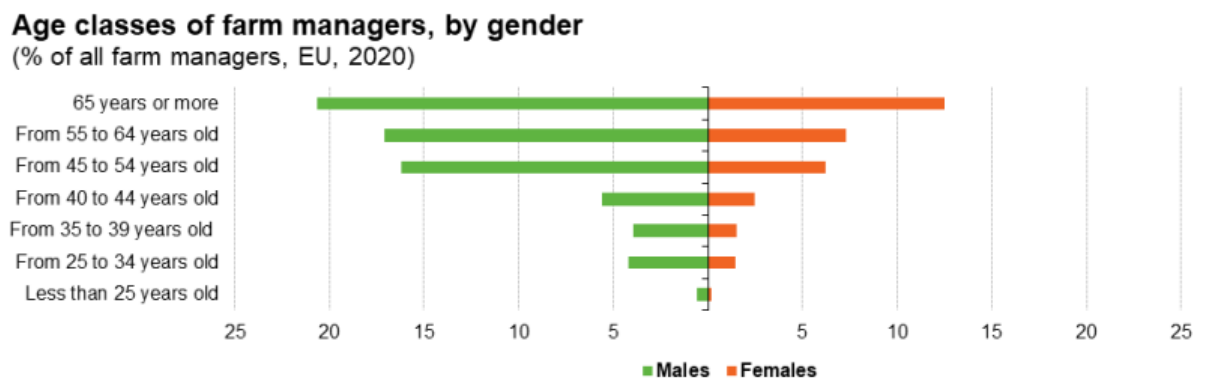
A bevallási szabályok az adózási formától eltérőek. Azonban ha a mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelem nem haladja meg az éves minimálbér felét (1 392 000 Ft-ot), akkor a bevételből nem kell külön jövedelmet számítani és nem is kell bevallania. A tételes költségelszámolásnál az őstermelőknek alapnyilvántartást kell vezetniük, amelyben fel kell tüntetniük az adóköteles jövedelmeiket. 10 százalékos költséghányad esetén a bevételekből nem vonhat le bevételt csökkentő kedvezményt, és a költségek a 10 százalékos költséghányad levonásával elszámoltnak számítanak. *(Forrás: NAV, NAV.hu: A mezőgazdasági őstermelő*

adózása; 6. oldal [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2023.10.07] Hozzáférés: file:///C:/Users/Martin/Downloads/06%20A%20mez_gazdas%C3%A1gi%20_stermel_%20ad%C3%B3z%C3%A1sa%2020221215.pdf)

5. Generációváltás a mezőgazdaságban

Az európai és egyben a magyar mezőgazdasági szektor nagy kérdése, hogy a generációváltás hogyan tud érdemben megvalósulni a jövőben. 2020-ban az EU teljes foglalkoztatásának körülbelül 4,5%-a, a becslések szerint 9,4 millió ember dolgozott a mezőgazdasági, erdészeti és halászati ágazatban. A túlnyomó többség, a teljes foglalkoztatás 4,2%-a mezőgazdaságban dolgozott. Ebből Magyarországon körülbelül 210 ezer mezőgazdasági dolgozót ad az EU-s átlaghoz.

Az Eurostat adatai alapján 2020-ban a mezőgazdaságban dolgozók életkorát tekintve a legtöbben 65 év felettek mindkét nem arányában.



8. ábra: Mezőgazdászok életkora az EU-ban

(Forrás: Eurostat.com [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.03.23] Hozzáférés: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig2_Age_classes_of_farm_managers,_by_gender_\(%25_of_all_farm_managers,_EU,_2020\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig2_Age_classes_of_farm_managers,_by_gender_(%25_of_all_farm_managers,_EU,_2020).png))

Az előrejedés azonban hazánkat is nagymértékben sújtja. 2010-től folyamatosan csökken az új belépők száma a mezőgazdaságban. Ennél is nagyobb probléma, hogy az új belépők átlagéletkora is rendkívül magas.

2020-ban a magyar mezőgazdászok átlagéletkora 58 év volt. A jelenlegi mezőgazdasági szektor eljutott abba a fázisba, hogy a rendszerváltáskor „felemelkedett” mezőgazdászokat leváltsák a fiatalok. A saját gazdaságban tevékenykedő gazdálkodók tekintetében a legnagyobb terhet az adminisztratív és az adózási terhek jelentik. Ugyanakkor az sem elhanyagolható, hogy

a generációváltás egy másik szemléletet hozhat a mezőgazdaságba a digitalizáció révén, amelyhez a kiöregedő gazdatársadalom nem tud/ akar lépést tartani. Itt jön képbe a személyes motiváció a gazdák családon belüli elképzeléseik.

Az elöregedő mezőgazdaság legnagyobb problémája, hogy a demográfiai tartalék kimerült, amely arra vezethető vissza, hogy földterülethez jutni rendkívül nehéz és tőkeigényes, hiszen a földterületek nagy része használatban van.

Az elöregedő társadalom több problémát is felvet a szektorral kapcsolatban:

- Mennyire lesz versenyképes a mezőgazdaság a jövőben?
- Hogyan hat az élelmiszerpiacra az utánpótlás csökkenése?
- Lesz-e elegendő utánpótlás az agráriumban?

6. Agrárvállalkozói hitelezés

Nem csak a magánszemélyeknél, hanem a vállalkozások mindennapi működésében is meghatározó szerepet játszik a hitel, mint forrásbevonás, amely hatványozottan igaz a mezőgazdasági szektorra. Az elmúlt évek gazdaság és politikai hatásai nagy hatást gyakoroltak az árakra, amelynek köszönhetően az infláció 2023-ban elérte a 17,6%-ot hazánkban. Az infláció növekedésének főbb okai közé sorolható a fogyasztói szokások visszaesése, amely a kereskedői és szolgáltatói szektorban hozott áremelések, az üzemanya-árstop megszüntetése, ill. az élelmiszer és energiaárak robbanásszerű megemelkedése. *(Forrás: Portfólio.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.24] Hozzáférés: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20240112/erre-senki-sem-szamitott-hatalmasat-zuhant-a-magyar-inflacio-662443>)* Az infláció hatására kereskedői piacokon jelentősen visszaesett a kereslet.

Az infláció emelkedés a bankszektorban is folyamatos változásokat hozott, hiszen a bankok lekövezték az infláció növekedését, amelyet a hitelfelvevők az ügyleti kamatokon érzékelhettek, ezáltal a piaci kamatozású hitelek ügyleti kamatai folyamatosan növekedtek. A jegybank alapkamat az alábbi módon változtak az elmúlt 5 évben:

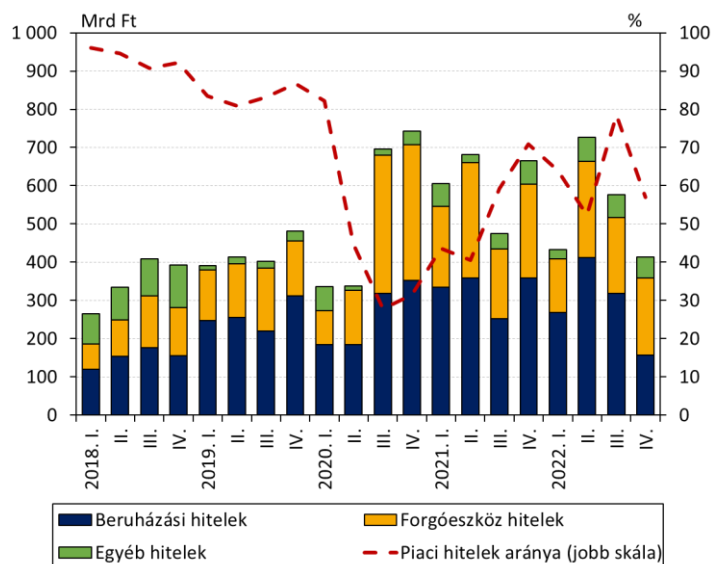
Jegybanki alapkamat mértékéről szóló rendelet hatálybalépésének időpontja	Jegybanki alapkamat mértéke
2024. 01. 31.	10,00%
2023. 12. 20.	10,75%
2022. 09. 28.	13,00%
2021. 12. 15.	2,40%
2020. 07. 22.	0,60%

7. táblázat: Jegybanki alapkamat változások

(Forrás: Saját készítésű táblázat, MNB.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.24] Hozzáférés: https://www.mnb.hu/Jegybanki_alapkamat_alakulasa)

A táblázatból jól kivehető, hogy 2020-tól (jegybanki alapkamat mértéke: 0,60%) az alapkamat mértéke drasztikusan nőtt az utóbbi években.

Az alapkamat növekedés érezhető a vállalkozói szektorban is, hiszen a piaci kamatozású hitelek nagymértékben visszaestek a magas kamatnak köszönhetően. Az alapkamat növekedést azonban nem csak a kkv szektorban tevékenykedő szervezetek, hanem a hitelintézetek is megérezték, hiszen a hitelkihelyezés is ezzel párhuzamosan visszaesett.



9. ábra: A kkv hitelek új kibocsátása hitelcél szerint és a piaci hitelek aránya

(Forrás: MNB.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.02.24] Hozzáférés: <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2023-marcius>)

Az alapkamat növekedésében több gazdasági, politikai döntés is szerepet játszik. Az jól látható, hogy a jelenlegi kamatkörnyezet próbálja az árstabilitást fenntartani és a hosszútávú

gazdasági növekedés biztosítani. Viszonyításképp érdemes megvizsgálni a 2008-as válság okozta változásokat. Az akkori időben az átlagos kamatkörnyezet 8,5% körül mozogott, amelyet a válság idején regnáló kormány 11,5%-ra emelt. A számokból jól látható, hogy a jelenlegi kamatnál ez is alacsonyabb volt.

Az alapkamat drasztikus növelése miatt az összefüggés könnyen észrevehető a mikro-kis és középvállalati szektorban: ahogy növekedett a jegybanki alapkamat, úgy csökkent a piaci kamatozású hitelek felvételeinek száma.

2014-től egészen 2022 második negyedévig a piaci kamatozású hitelek rendkívül kedvezőek voltak, mind lakossági, mind vállalkozói szinten, hiszen az alapkamat 2 és 5,5% százalék között mozogtak, amelyek a 2022-es inflációnak köszönhetően egyből visszaestek.

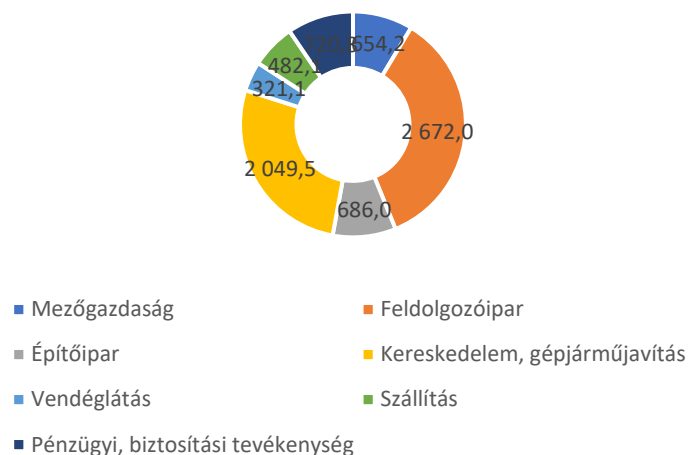
6.1. Az agrárium finanszírozása

A kkv-k fontos szerepet játszanak a magyar gazdaságban, egyrésztől hozzájárulnak az ország teljesítményéhez, másrésztől munkahelyeket biztosítanak. A mezőgazdasági szektor jellemzően ebbe a szegmensbe tartozik. Ahhoz, hogy az ország teljesítménye jobb legyen elengedhetetlen a növekedés és az eredményes működés, amely a vállalkozói piaconokon növeli a versenyképességét. A növekedést azonban a legtöbb ágazatban külső forrásbevonással tudják a vállalatok megvalósítani.

A forrásbevonásnak több formája is lehet (belső-, külső finanszírozás), azonban ezen döntéseknél a vállalkozó rendre arra keresi a választ, hogy milyen eszközökbe és mennyit fektessen be, hogy a beruházás nettó jelenértéke a végén pozitív legyen. A finanszírozási kérdések arra irányulnak, hogy a szükséges tőkét honnan milyen formában tudják megszerezni.

Manapság a támogatott hiteleknek köszönhetően a vállalati finanszírozás megoldások megnövekedtek, amelyek akvizíciós lehetőségeket is hordoznak a kereskedelmi bankoknak. A kkv hitelállomány 10 év alatt megközelítőleg 54%-ot emelkedett 2013-2023 időszakot tekintve.

Monetáris pénzügyi intézmények által a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelek aránya 2023. június



10. ábra: Monetáris pénzügyi intézmények által a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelek aránya 2023. június

(Forrás: Saját készítésű diagram. MNB.hu [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.03.29]

Hozzáférés: <https://statisztika.mnb.hu/pubnap>)

A legfrissebb MNB-s közlés alapján Magyarország teljes hitelállománya az egyéb monetáris pénzügyi intézmények által a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelek alapján 12013 Mrd Ft volt. A kkv-k tekintetében a legnagyobb hitelkitettséggel a feldolgozóipar bír, amely a teljes hitelállomány 22%-át birtokolja. Ezt követi a kereskedelmi szektor, amely szintén jelentős 17%-ot tudhat magáénak. 2023 júniusában a mezőgazdaság a teljes hitelállomány tekintetében csupán 5,4%-ot tett ki, amely az ágazat forrásigényéhez képest elég csekély számnak tekinthető.

A mezőgazdaság meglehetősen forrásigényes ágazat, a magyar mezőgazdaságnak pedig nagy szüksége van forrásbevonásra, hogy a termeléshez szükséges modern eszközöket finanszírozni tudják. Az ágazat finanszírozásának legnagyobb csatornája a kereskedelmi bankok által kínált hitellehetőségek, azonban ennél érdemesebb ezt mélyebben megvizsgálni. A bankok mellett meg kell említeni a pénzügyi közvetítőket és a lízingcégeket, ritkán pedig az ágazatban előfordul a szállítói hitelezés is.

Az utóbbi évtizedben a támogatott hitelek jelentősége nagyot nőtt. A kkv szektor a hazai hitelpiacon átlagosan nehezebben jutnak piaci hitelhez, amelynek kamata sokszor nagyobb is mint az EU más tagországaiban, ezzel pedig versenyhátrányba kerülnek a nemzetközi piacon. A támogatott hitelek ezen nehézségeken hivatott segíteni.

Az agrárhitel piacon a 2016-os évtől nézve folyamatos növekedést láthatunk. A 2022-es évre vetítve megduplázódott a kihelyezett hitelek aránya, amely az együttes hitelállományának aránya a nemzetgazdasági értékhez képest 14,4 százalék volt. A 2010-es évek közepétől a mezőgazdasági termékek árai beszakadtak, amelyet aztán az orosz-ukrán háború feltámasztott. Ma viszont már láthatjuk, és a prognosztizációk is azt mutatják, hogy a kereskedelmi árak csökkennek és visszaállhatnak a 2019-2020-as időszaki árakhoz. Tehát a gazdáknak ebből az árrésből hatékonyságnövelő beruházásokkal kell felkészülniük a jelenleginél alacsonyabb felvásárlási árakra, amelyhez ezenfelül segítség lehet a banki finanszírozási megoldás. A külső forrásbevonás egyik leggyakoribb módja a bankok által kínált hitelkonstrukciók.

A hazai gazdaságok adósságainak nagy része éven túli beruházási hitel, majd ezt követik a forgóeszköz típusú hitelek. Az ágazat átfogóan nézve rendkívül tőkeigényes, azonban a gazdaságok a fejlesztésekhez szükséges forrásokat gyakran nem tudják önerőből megvalósítani. A gazdák tőkeszegénységének az okai lehetnek a tartalékok hiánya és a likviditás hiánya.

Megnevezés	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mezőgazdasági hitel							
Lejáratú idő szerint							
éven túli hitel							
beruházási hitel	292 403	324 162	305 908	406 421	459 351	541 109	598 819
hosszú lejáratú forgóeszköz hitel	125 459	114 667	109 023	126 427	146 232	153 078	184 224
összesen	417 863	438 829	414 931	532 848	605 583	694 187	783 043
éven belüli hitel	86 393	119 441	134 513	147 847	158 423	148 052	177 448
ebből:							
forint folyószámlahitel	45 718	58 279	64 840	87 389	83 080	97 973	124 646
egyéb hitel	58 994	52 389	75 005	48 164	50 916	52 699	60 175
A hitel pénzneme szerint							
forinthitel	525 589	564 750	571 880	671 878	761 631	856 232	927 204
devizahitel	37 661	45 909	52 569	56 981	53 291	38 706	93 462
A kedvezményezett szervezeti formája szerint							
egyéni gazdaság	252 637	305 031	309 922	348 858	365 757	379 969	396 242
gazdasági szervezet	310 613	305 628	314 527	380 001	449 165	514 969	624 424
Mezőgazdasági hitelállomány							
összesen	563 250	610 659	624 449	728 859	814 922	894 938	1 020 666
ebből:							
piaci hitel	216 550	236 283	280 082	425 057	351 652	333 941	384 162

8. táblázat: Mezőgazdasági hitelek megoszlása

(Forrás: Saját készítésű táblázat, KSH.hu [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.01.27]
Hozzáférés: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0006.html)

6.1.1. Folyószámlahitel típusú hitel

Az agrárhitel piacon ahogy növekedett a teljes hitelállomány azzal párhuzamosan növekedett a folyószámla típusú hitel aránya is az éven túli hitelekhez viszonyítva.

A folyószámla típusú hitel a vállalkozás átmeneti likviditási problémáját kívánja áthidalni. A hiteltermék népszerűségét elősegíti, hogy a legtöbb esetben egyszerű fedezettel, ingatlan bevonása nélkül igénybe vehető. A folyószámlahitelekre jellemző, hogy rulírozó, azaz folyamatosan lehívható és visszatölthető, kamatot pedig a kihasznált keret után kell megfizetni. A legtöbb bank rendelkezik saját folyószámlahitel konstrukcióval, kibővítve az agrárszegmensre is, amelyek a piaci kamatlábat követik. A jelenlegi piaci helyzetben – magas jegybanki alapkamat mellett – a legnépszerűbb folyószámlahitel termék a KAVOSZ által kínált Agrár Széchenyi Kártya Folyószámlahitel. A termék különlegessége, hogy állami kamat- és kezességi díjtámogatás segíti az igénylő vállalkozást.

Az Agrár Széchenyi Kártya igénylésének első lépése nem a bankfiókban történik, hanem a KAVOSZ Vállalkozásfejlesztési Zrt. vagy a Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetségének irodáin keresztül. A hitelkérelem ezután kerül a kérelmi nyomtatványon megjelölt bankfiókhoz, ahol az érdemi feldolgozás kezdetét veszi.

Az Agrár Széchenyi Kártya legfontosabb paraméterei:

- Hitelkeret összege: 500e Ft-tól 200 millió Ft-ig
- Futamidő: 1, 2 vagy 3 év
- Törlesztés: futamidő végén egy összegben történik a törlesztés
- Hitel biztosítékai: magánszemély készfizető kezességvállalás, Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (AVHGA) készfizető kezességvállalása
 - 50 millió forint feletti hitelösszeg esetén egyéb fedezet (pl. ingatlan, ingóság) bevonása is szükséges.
- Kamat: 1 havi BUBOR
- Kamatfelár: 4%/év

6.1.2. Forgóeszköz típusú hitel

Számos bank kínál forgóeszköz típusú hitelt, amelynek felhasználásával forgóeszközöket lehet vásárolni. Ez a hiteltípus az utóbbihoz hasonlóan szabad felhasználású, és a vállalkozás forgóeszköz beszerzésekre, egyéb igénybe vett szolgáltatások finanszírozására vagy hitelkiváltásra felhasználhatja korlátozás nélkül. A mezőgazdaságban a forgóeszközök sajátosságai, hogy legtöbbször élő organizmusok, így a termelésben betöltött szerepük sajátos,

raktározásuk, tárolásuk módja eltérő. Továbbá fontosnak tartom megemlíteni, hogy a növény termesztésének munkaműveletei az év meghatározott időszakához kapcsolódnak, így a forgóeszközök felhasználására is szakaszosan, hosszabb-rövidebb időintervallumokon belül kerül sor.

Forgóeszköz finanszírozás tekintetében a legkedvezőbb konstrukció a Széchenyi Kártya Likviditási Hitel Max+, azonban ez a konstrukció limitáltan elérhető mezőgazdasági termelők részére. Így ebből kifolyólag, amennyiben éven túli forgóeszköz típusú hitelre lenne szüksége egy őstermelőnek a különböző hitelintézetek piaci kamatozású hitelét kell választaniuk.

6.1.3. Beruházási hitel

Az ágazatban a leggyakoribb finanszírozási megoldás az éven túli beruházási hitelek, amellyel a vállalkozók biztosítani tudják a megfelelő tőkeszükségletet. Szinte minden kereskedelmi bank rendelkezik saját agrár beruházási hitellel, amely BUBOR alapú. A beruházási hitelekre általánosan jellemző, hogy célként meg kell jelölni egy adott hitelcél, amelyet a kérelemben fel is kell tüntetni. A cél lehet:

- Termőföldvásárlás
- Beruházás (pl. csarnoképítés)
- Tenyészállat vásárlás
- Egyes esetekben hitelkiváltás és szabad felhasználás

A futamidő gyakran a beruházás céljától és nagyságától függ, hiszen 5 évtől egészen 20 évig is terjedhet. Ami nagy különbség a folyószámla- és a forgóeszköz hitelhez képest, hogy a vállalkozók kérhetnek türelmi időt, amely segíti átvészelni azt az időszakot, amíg a beruházás elkezd termelni.

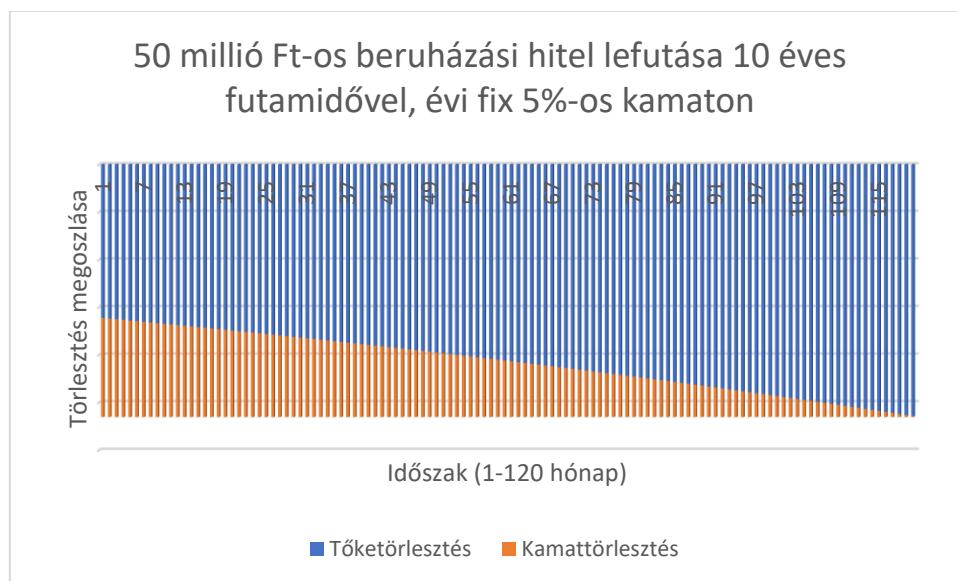
Jelenleg a finanszírozási piacon a legkedvezőbb beruházási hiteltípusú termék az Agrár Széchenyi Kártya Beruházási Hitel Max+, amely nettó fix 5%/éves kamatra biztosít hitelt a gazdák számára. A program által kínált feltételek:

- Igénylési feltétel: nem lehet köztartozása, megfelel a Széchenyi Kártya üzletszabályzatának
- Önerő: a vállalkozásnak rendelkeznie kell a beruházás költségének min. 10%-val
- Hitelösszeg: min. 1 millió HUF, max. 1,4 milliárd HUF, amelynek számítási limitje a vállalkozás árbevétele és a kapott támogatásokból számolható ki
- Futamidő: min. 12 hónap, max. 120 hónap

- Törlesztés: a türelmi időt követően kell a tőkét törleszteni, amely lehet havi ciklusban, vagy évente két részletfizetéssel
- Kamat: a vállalkozás által fizetendő nettó ügyleti kamat fix 5%/év,
- Biztosíték:
 - Dologi biztosíték
 - AVHGA készfizető kezességvállalása
 - Magánszemély készfizető kezességvállalása

Természetesen a hiteligénylés itt sem a bankfiókokban történik, hanem a területi kereskedelmi és iparkamarák irodáiban, vagy a KAVOSZ Zrt.-nél, akik továbbítják a kérelmet a megjelölt bankfiókba.

A beruházási hitelnél a futamidő választható (1-10 évig). Ezen hiteleknél a szerződött időszak fix kamatperiódust tartalmaz. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozás által felvett hitel kamata fixálva van a meghatározott kamatperiódusra, így a hitel kiszámítható, és előre vetítve jól látható annak a lefutása.



11. ábra: Beruházási hitel törlesztőrészletének alakulása

(Forrás: Saját készítés)

A jelenlegi kamatkörnyezet miatt az 5%-os fix kamat több szempontból is előnyös a vállalkozások számára. Elsősorban a vállalkozás nincs kitéve a változó kamatozású hitelek érzékeny alakulásának, amelyet a piaci hitelek biztosítanak. A piaci hitelek az elmúlt időszakban magas kockázatot is jelentettek, hiszen az elmúlt évek gazdasági, politikai hatásai a jegybanki alapkamat drámai alakulásához vezettek. Továbbá a vállalkozás könnyen tud vele kalkulálni, hiszen kiszámítható a lefutása.

6.2. Faktorálás

A faktoring (vagy faktorálás vagy követelésvásárlás) egy speciális finanszírozás forma, amely célja, hogy a pénztőkét az áruforgalomba bekapcsolja. A faktorálás, mint pénzügyi szolgáltatás lehetőséget biztosít a mikro-, kis- és középvállalkozások számára, hogy a likviditásukat és versenyképességüket fent tudják tartani. A faktorálás keretén belül a pénzügyintézetek azokat a szerződésen alapuló követeléseket veszik meg, amelyeknél a hosszú kifizetési határidő a vállalkozások zavartalan működését akadályozná. Ennek köszönhetően a vállalkozó gyorsan pénzhez juthat. Mindezek mellett a hitelintézet pontos nyilvántartást vezet a kintlévőségekről.

A faktoring ügylet résztvevői:

1. Jogosult: az a jogi személynek minősülő vállalkozás, őstermelő, egyéni vállalkozó, amely a követelést átruházza. A bank szerződött ügyfele.
2. Kötelezett: a jogosulttal adásvételi, megbízási, szolgáltatási szerződéses jogviszonyban álló jogi személy vagy jogi személyiség nélküli társaság.
3. Bank, Faktor: az a bank, amely szerződéskötés útján megvásárolja kötéltel szemben fennálló vagy a jövőben keletkező szerződést.
4. Hitelbiztosító: kereskedelmi hitelbiztosítással foglalkozó jogi személy, amely a bankra engedményezett, kötéltel szembeni követelést a hitelbiztosítási szerződés feltételi szerinti mértékben biztosítja.
5. Támogatási szerv: Magyar Államkincstár

A faktoriális finanszírozás a mezőgazdászok részére azért előnyös, mivel nem igényel semmilyen tárgyi fedezetet továbbá a banki elbírálása is gyorsabb, mint más finanszírozási formáké..

6.2.1. Támogatás előfinanszírozás

A kereskedelmi bankok számára manapság egyre népszerűbb finanszírozási forma az agrártámogatások előfinanszírozása. Az előfinanszírozás célja, hogy a mezőgazdászok a forrásigényeiket kielégítve előbb jussanak pénzforráshoz az őket megillető hazai és EU-s mezőgazdasági támogatásokból. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy az Egységes Mezőgazdasági Ügyfél-nyilvántartási Rendszerben regisztrált legyen az agrárvállalkozó/ agrárvállalkozás. Az előfinanszírozást alapvetően a terület művelése után járó és hozzá kapcsolódó támogatások után tudják igénybe venni a vállalkozók:

- Terület művelése után járó és hozzá kapcsolódó támogatások:
 - alapjövedelem támogatás - BISS,

- újraelosztó jövedelemtámogatás - CRISS,
- agro-ökológiai program támogatása - AÖP
- AKG támogatás
- Állatjóléti támogatások
- Tejtermelési támogatások

Az előfinanszírozás előnye, hogy a gazdák gyorsan tudnak forráshoz jutni, könnyített fedezet mellett. A támogatás előfinanszírozás mellett szól az is, hogy a legtöbb esetben kezdő vállalkozók számára is elérhető, üzleti tervet nem kell készíteni és a tőketörlesztés a Magyar Államkincstár által kiutalt támogatásokból történik.

7. Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány

A standard hitelezésben mára elterjedt szokás, hogy „könnyített fedezetet” használnak a kereskedelmi bankok. Magyarországon jelenleg két garantőr intézmény látja el a kezességvállalást: Garantiqa Hitelgarancia Zrt. és az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (későbbiekben: AVHGA). Ezek az intézmények pénzügyi garanciákat nyújtanak a hitelezőknek (kereskedelmi bankoknak és pénzügyintézeteknek) a vállalkozásoknak nyújtott hitelekre. A garanciák egyfajta biztosítékként szolgálnak a hitelezők számára, csökkentve kockázati kitettséget, és lehetővé teszik számukra, hogy kedvezőbb feltételekkel nyújtsanak hitelt a vállalkozásoknak.

Mára az agrárium hitelezésének elengedhetetlen eleme lett az AVHGA. Az alapítvány története egészen 1991-ig nyúlik vissza, amely egyben Magyarország első garantőr intézmények a létrejötté is egyben. Az alapításban részt vett az Agrárminisztérium, ill. öt akkori pénzügyintézet: Agrobank Rt., Budapest Bank Rt., Magyar Hitelbank Rt., Mezőbank Rt. és az Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt. Az AVHGA alapítványi formában működik, azonban bankokkal egyenértékű pénzügyi vállalkozásnak tekinthető, amely egyedülálló a magyar finanszírozási szektorban.

Az alapítvány célja, hogy az agráriumban tevékenykedő mikro-, kis- és középvállalkozások hitelképesebbek és kedvezőbb hitelbesorolást érjenek el, ezzel segítve őket a számukra szükséges forrásigényhez. Az AVHGA kezességvállalásával az agrárágazaton belül a speciális formában működő mezőgazdászok (őstermelők, ÖCSG, CSMT) könnyített fedezettel jutnak hitelhez, így nem szükséges „speciális” fedezetet felajánlani. Fontos, hogy az Alapítvány által kibocsátott garanciákra a Magyar Állam 85%-os viszontgaranciát vállal ezzel védve a garantőr intézményt.

Az AVHGA garanciákra való jogosultsághoz a mezőgazdasági vállalkozásoknak jellemzően meg kell felelniük bizonyos jogosultsági feltételeknek. Ezek a kritériumok olyan tényezőket tartalmazhatnak, mint a mezőgazdasági tevékenység jellege, a vállalkozás pénzügyi stabilitása, a kölcsön célja és a vonatkozó előírások betartása.

Hitelcél tekintve az AVHGA által garantált hitelek a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó különböző célokra használhatók fel. Ez magában foglalhatja a mezőgazdasági gépek és berendezések beruházásait, a mezőgazdasági termelő létesítmények bővítését, korszerűsítési projekteket, földvásárlást, működőtőke-szükségletet és egyéb releváns célokat.

A 2022. harmadik negyedéves eredmények alapján az AVHGA kiemelkedő, 1,4 milliárd eurós garanciavolumennel rendelkezett. Összesen 23 790 kis- és középvállalkozást támogatott. Kijelenthető, hogy az AVHGA tevékenysége közvetlen hatással van a magyarországi agrárszektor növekedésére, versenyképességére és fenntarthatóságára. A finanszírozáshoz való hozzáférés megkönnyítésével az AVHGA hozzájárul a mezőgazdasági gyakorlatok korszerűsítéséhez, az innovatív technológiák átvételéhez és a vidéki térségek általános gazdasági fejlődéséhez. *(Forrás: AVHGA.hu; [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.03.22] Hozzáférés: <https://avhga.hu/az-alapitvanyrol/>)*

Az AVHGA közbenjárásával a mezőgazdászok könnyebben tudnak hitelt igényelni, hiszen az AVHGA kezességet vállal a kihelyezett hitelek mögé. Így az AVHGA működése a mai standard hitelezésben nagyon fontos, hiszen a bankok is nagyobb kedvel folyósítanak könnyített fedezetű hiteleket a vállalkozók felé, egy garantőr intézmény bevonása mellett.

8. Közös Agrárpolitika (KAP)

A Közös Agrárpolitika az Európai Unió mezőgazdasági közös irányelve a tagországokra vetítve. A KAP szabályozó testülete az Európai Bizottság, amely az EU döntés-előkészítő, végrehajtó, döntéshozó, ellenőrző és képviseleti szerve. A KAP-on keresztül szabályozza az EU a tagországok agrárpolitikáját, mindezen felül agrártámogatási rendszert valósít meg. A mezőgazdaság az egyetlen ágazat az Európai Unióban, ahol létezik közös politika.

A KAP egészen az 1960-as évekig nyúlik vissza. A közös agrárpolitika kialakítását az Európai Bizottság kérvényezte a római szerződés (1957. március 25) megkötése után, amely magába foglalta Közös Piac kialakítását. Az első megállapodás Németország és Franciaország között született meg, amelynek értelmében a németek hozzáférhettek a francia iparhoz, míg a németek támogatták a francia gazdálkodókat.

A KAP fő portfóliója a mezőgazdasági ártámogatás (tisztességes verseny fenntartása a tagországok között), a mezőgazdászoknak nyújtott támogatások és közvetlen kifizetések, a

tagországok ellenőrzése. A politikai reformjai a KAP-nak megköveteli a gazdáktól, hogy betartsák a szabályokat, amelyek kiterjednek a környezetvédelmi, állatjóléti, élelmiszerbiztonsági és élelmiszer minőségi területekre. Amennyiben az alábbi feltételek teljesülnek, úgy a programon keresztül közvetlen kifizetésben részesülnek.

A KAP ugyanakkor három fő irányelvet fogalmaz meg:

1. A mezőgazdasági áruk szabad áramlása az Európai Unión belül, egységes árakkal.
2. A belső termények preferenciája az EU-n kívüli terményekkel szemben, közös vámtarifák kialakítása.
3. A mezőgazdaság támogatása közös finanszírozáson keresztül.

A KAP-ot a megalapítás óta folyamatosan átdolgozták és az 1990-es évektől jelentősen módosították. Az első jelentős reform 1992-ben következett be, amely csökkentette a támogatási árakat és helyette bevezették a hozamon és földterületen alapuló közvetlen kifizetési rendszert.

A második jelentős átdolgozást 2000-ben az Agenda 2000 programon keresztül vezették be, amely egyben 10 új tagország (köztük Magyarország) csatlakozását is előkészítette. Az Agenda 2000 reformjai a gabona, tejtermékek, marhahús, olajos magvak intervenciójáról szolt, amely értelmében felvásárlási árat határoztak meg.

Az Agenda 2000 felülvizsgálata 2003-ban a harmadik nagy reformot eredményezte. A mezőgazdaság mellett jelentős szerepet kapott a vidékfejlesztés, amely keretén belül két pillért hoztak létre. Az I. pillér a közvetlen kifizetésekkel foglalkozott, míg a II. pillér a vidékfejlesztési politikára összpontosult. A költségvetést is ennek fejében határozták meg: az I. pillér kiadásaira árplafont húztak meg, míg a II. pillér esetében a költségvetést több mint a kétszeresre tervezték 2013-ig, ezzel támogatva a vidékfejlesztéseket. Ennek értelmében az egységes támogatási rendszeren változtattak. Az 5000 eurónál nagyobb kifizetéseket 5%-kal csökkentették és az összeget a II. pillérbe vezették át. Azon gazdák akik 5000 eurónál kevesebb támogatást kaptak továbbra is megkapták a támogatás összegét változatlanul.

A 2013-as reformmal létrejött a 2022-ig érvényben lévő szabályozás. A 2010-es években kulcsfontosságú volt a szakaszos fizetési rendszer bevezetése. Ezek közé tartozik az alaptámogatások kifizetése a gazdák részére, valamint a környezetvédelmi célú kifizetések. Ebben a szakaszban előtérbe került a gazdaságok méretére és a fiatal gazdálkodókra irányuló intézkedések.

2023-ban pedig elindításra került a 2023-2027-es KAP, amely elsősorban a 2003-as reformokra épít, hogy nagyobb autonómiát biztosítson a tagállamoknak a KAP alkalmazása

során. Minden tagországnak el kellett készíteni a saját nemzeti stratégiai tervét, amelyet az Európai Bizottság felülvizsgál és jóváhagy.

A KAP programon belül az EU-s tagállamok közvetlen támogatásokban részesülhetnek. A támogatási rendszer két pillérrre épül:

I. pillér:

- Kölcsönös megfeleltetés: fenntartható mezőgazdaságot segíti, amely meghatározza a környezeti, közegészségügyi, állat- és a növényegészségügyi, valamint az állatjóléti szakpolitikák
- Zöldítés
- Termeléshez kötött támogatások
- Fiatal gazda területalapú támogatás

II. pillér:

- Vidékfejlesztési támogatások

Az első pillérben megfogalmazott célok a mezőgazdaság hosszú távú fenntarthatóságát kívánják elősegíteni. Véleményem szerint Magyarországon a fiatal mezőgazdászok támogatása elengedhetetlen, hiszen a magyar mezőgazdaság a generációváltás küszöbén van. Ez a generációváltás lehetőséget adhat arra, hogy kialakuljon egy új, sikeres, fiatal mezőgazdász réteg, amely nyitott az újdonságokra. A támogatással a fiatal mezőgazdászok könnyen tudnak érvényesülni, hiszen a mezőgazdaság magas költségekkel jár, amelyet az induló vállalkozások nem képesek megfizetni, továbbá hiteligénylésnél is hátrányban vannak.

A II. pillérben egyedülként a Vidékfejlesztési támogatásokat találhatjuk. A támogatás célja, hogy a vidéki térségeket és az ott dolgozó mezőgazdászokat támogassa. A támogatás kiterjed a technológiai korszerűsítésre, a munkahelyteremtésre és az infrastruktúra fejlesztésre.

8.1. Magyarország KAP stratégiája 2023-2027

A 2004-es Európai Unióhoz való csatlakozás erősen meghatározza a magyar mezőgazdaság struktúráját mind az agrártevékenységet, mind a vidékfejlesztést illetően. A csatlakozás új támogatási lehetőségeket egyúttal kötelezettségeket is magában hordoz, amelynek meg kell felelnie az agrártársadalomnak.

A csatlakozás nagy előnye, hogy biztosította az EU-ban a tőke, a munkaerő és az áru szabad áramlását, ezzel javítva az import-, és az exportkereskedelem mérlegét. A csatlakozás ezen jelentősége import oldalon jelentkezik jelentősen. A mezőgazdasági termékek exportértéke 25,4 százalékkal, importértéke 36,3 százalékkal nőtt 2022 első kilenc hónapjában,

az egyenleg 5,8 százalékkal volt több a 2021 első háromnegyedévi értéknél, az exportvolumen 10,6 százalékkal mérséklődött, az import volumene 38,6 százalékkal bővült. (Forrás: Agrárszektor.hu [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.03.23] Hozzáférés: <https://www.agrarszektor.hu/agrarpenzek/20230113/elkepeszto-szamok-erkeztek-igy-fest-valojaban-a-magyar-kulkereskedelmi-merleg-42035>)

Magyarország stratégiája elősorban arra irányul, hogy a fenntartható fejlődést erősítse az országban. Az országban jelentős a fejlettségi különbség lokalizációt tekintve, így a KAP igyekszik a vidéki térségek gazdaságát erősíteni a modern technológiák bevezetésével, továbbá hozzájárulva a munkahelyteremtéshez, ezzel javítva ezen térségeken az életkörülményeket. Másodrészt a program keretén belül a kormány szeretné javítani a mezőgazdasági termelés intenzitását és a minőségi élelmiszerek előállítását.

A közvetlen kifizetésekének köszönhetően a magyar gazdák is jelentős jövedelemtámogatásokat kaphatnak. A KAP programján belül ezeket a kifizetéseket közvetlenül a gazdák kapják meg és nem kapcsolódnak előre meghatározott termelési mennyiségekhez és piaci árakhoz. A cél, hogy a magyar gazdák számára biztos jövedelmet biztosítson abban az esetben is amikor az agrárrolló kinyílik. A közvetlen kifizetéseket a megművelt hektár nagysága után tudják igénybe venni a gazdák, amelyek közül is a legáltalánosabbak:

1. BISS (Basic income support for sustainability): a fenntarthatóságot elősegítő alapszintű jövedelemtámogatás. A BISS a legnagyobb közvetlen támogatású forráselem, éves kerete 735,4 millió EUR. Minden olyan gazda igényelheti a támogatás, aki legalább 1 ha földterülettel rendelkezik. A támogatás tervezett fajlagos értéke 147 EUR/ha, amely annak a függvényében változhat, hogy mennyien adják be a támogatás iránti kérelmet. A BISS azért is rendkívül fontos, mivel a mezőgazdaságban dolgozók átlagkeresete az átlagos munkabér alatt helyezkedik el, a támogatás pedig áthidalhatja ezt a különbséget.
2. CRISS (Complementary redistributive income support for sustainability): fenntarthatóságot elősegítő, átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás. A BISS igényléssel automatikusan igényli a gazda CRISS-t is. A támogatás szintén a mezőgazdászok jövedelmezőségét hivatott áthidalni, amely szintén a terület nagyságával párhuzamosan ad támogatást.
3. Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás: a gazdaságok fennmaradását biztosító támogatás. A támogatás célja, hogy a

mezőgazdaságon belül növeljék a foglalkoztatás számát, ill. a nemek közötti egyenlőségét.

A KAP által a mezőgazdasági támogatások széles tárháza tárul a mezőgazdászok elé. A fentebb felsorolt támogatások azok, amelyek a leggyakrabban előfordulnak az őstermelők és családi gazdálkodók körében. Ezen felül támogatást lehet igényelni meghatározott termeléstől függő jövedelemtámogatásra (CIS - Cukorrépa termesztés támogatása), az éghajlat, környezetvédelemmel, állattjóléttel kapcsolatos jövedelemtámogatásra (Eco-scheme), gyümölcsstermesztés (DP09_E08_CISE_16), stb. amelyek mind plusz jövedelemtámogatást biztosíthatnak a magyar mezőgazdászok számára.

A fenntarthatóság kialakításához tisztában kell lenni az ország erősségeivel és gyengeségeivel. Az ország erősségeihez tartozik, hogy a termelékenység az EU-s átlaghoz képest jelentősen növekedett, amely képes ellátni a belpiacot megfelelő minőségű áruval. A stratégiai terv azonban több gyengeséget mutat fel, amely elsősorban a technológiai fejlettség és infrastruktúra, a szakképzett munkaerő hiányát mind magában foglalja. Ezen felül meg kell említeni a főbb gyümölcsök termőterülete csökken vagy stagnál, az ültetvények nagy része elöregedett, felújításra szorul. Ebből kifolyólag a mezőgazdasági gyengeségek 3 főbb csoportba sorolhatók:

Meglévő munkaerő	Innováció, K+F	Meglévő területek
<ul style="list-style-type: none"> • A mezőgazdászok jövedelme nagyban függ a támogatásoktól • Tudáshiány, az idősebb gazdálkodók nem nyitottak az újításokra - innováció • A munkaerő képzettségi szintje nem alkalmas az innovatív technológiák megfelelő használatára 	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktúra elmaradottsága • Nincs egységes termelési szerkezet, szétaprózódott • Digitalizáció hiánya 	<ul style="list-style-type: none"> • Alacsony munkatermelékenység • Alacsony exportárak az EU-s átlaghoz képest • Termőterületek csökkenése, gyümölcsösök elöregedése

9. táblázat: A magyar mezőgazdaság gyengeségei

(Forrás: Saját készítésű táblázat. Magyarország Kormánya [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.03.29] Hozzáférés: <https://kormany.hu/dokumentumtar/magyarorszag-kap-strategiai-terve-2023-2027>)

Ahhoz, hogy az ország megfelelő ütemben tudjon fejlődni és utolérje az EU fejlettségi átlagát elengedhetetlen egy új, fiatal mezőgazdasági réteg kialakítása. Ahogy a táblázatból is látszik a legnagyobb problémát a K+F-ben mutatott elmaradottság jellemzi. Ennek fő okai, hogy a jelenlegi piacot birtokló kiöregedő társadalom nem szeretne nyitni az újdonságok felé, továbbá jelenleg az infrastruktúra is gátja a fejlődésnek.

9. Összegzés

Szinte már elcsépelet, de Magyarország mezőgazdasága rendkívül fontos, nem csak az ország, hanem az EU agrárgazdasági politika számára is. A magyar mezőgazdaság az elmúlt 40 évben jelentős változásokon ment keresztül, amely magába foglalt két teljes szerkezeti váltást is, amely során először a földek privatizációja, majd reallokációja következett be. A szovjet mintára épülő földeltulajdonítás az 1948-ban vette kezdetét, amelynek célja a mezőgazdaság teljes államosítása és a termelőszövetkezetek kialakítása volt. Ebben az időszakban kollektív gazdaságokat hoztak létre, amelyek állami irányításban voltak. A mezőgazdászoknak csatlakozniuk kellett a TSZ-hez, amelyben egyesítették a földjeiket, ill. a mezőgazdasági erőforrásokat. Az 1960-as évekre a mezőgazdasági termékenységben növekedését volt jellemző, köszönhetően az új technológiáknak és a megerősödött vezetésnek, amely hatására a mezőgazdaság kibocsátásának volumene elérte az Európai átlagot. A birtokszerkezetek teljesen átalakultak, az exportértékesítés megnőtt, elsősorban a keleti piac irányába. A TSZ-ek bevezetése egyúttal magával hozta a mezőgazdászok számának csökkenését.

A rendszerváltást követő időszakban (1990-től) a földek újraelosztásánál előtérbe kerültek a törpebirtokok, továbbá egy vagyonos vállalkozói réteg felemelkedését segítette elő a földek újraelosztása. Az itt kialakult gazdacsaládok a mai napig meghatározzák a magyar mezőgazdaság szerkezetét. Az újraelosztást követően a mezőgazdasági termékenység megtorpant és visszaesett az 1970-es évek szintjére, ahonnan lassú építkezés vette kezdetét. A legjelentősebb visszaesés az állattenyésztésben figyelhető meg, ugyanakkor a szárazföldi növénytermesztés is 1960-as évek szintjére esett vissza.

Manapság az ország agrárgazdaságban a legjelentősebb súllyal növénytermesztés vállal szerepet. 2021-ben a teljes mezőgazdasági kibocsátásban 61%-ot tett ki a növénytermesztés. A növénytermesztés legnagyobb nehézségei, hogy a földterületek lassan csökkennek, ill. az

időjárási viszonyok az utóbbi években megváltoztak. 2021-ben Magyarország az EU teljes mezőgazdasági kibocsátásából 2,1%-kal vette ki a részét. A növénytermesztésen belül a gazdák elsősorban az alacsony munkabefektetésű és tőkeigényes növényeket termelik, így kerültek előtérbe a gabonafélék, amelyek a teljes növénytermesztés 53%-át teszik ki.

Szintúgy jelentős az állattartás az agráriumon belül, azonban a teljes hozzáadott értéke stagnálást és lassú csökkenést mutat. Az utóbbi években az állatállományok (elsősorban sertés, szarvasmarha-, juhállományok) folyamatosan csökkentek. Ennek az oka a gabonaárakra vezethető vissza, amely olyan méretű kilengéseket hozott, amelyet a tenyésztők már nem tudtak elviselni és az állattenyésztés kevésbé volt jövedelmező.

Az időjárási viszontagságok és a magas agrárrolló mellett a magyar mezőgazdaság hosszú távú problémáját jelenti a munkaerő elöregedése. Az országból hiányzik a fiatal munkaerő, amelynek több oka is van. Ezek közül a legjelentősebb a generációváltás hiánya, ill. az, hogy fiatakként nagyon nehéz bekerülni az agrártársadalomba. Ezt tovább erősíti az urbanizáció, amely könnyebb megélhetést biztosít a fiatalok számára, továbbá az, hogy a mezőgazdaság jövedelemszintje alul marad az ipar- és a szolgáltató szektorral szemben. Amennyiben nem rendelkezik egy kezdő mezőgazdász elegendő földterülettel a magas földvételi árak, ill. bérleti díjak tovább nehezítik a helyzetét.

Ugyanakkor forrás oldalról sincs egyszerű helyzetben az ágazat. Az agrárrolló jelentősen kinyílt az utóbbi években, amely annak köszönhető, hogy az ipar árszínvonala nagyobb ütemben növekedett, amelyet a mezőgazdasági termékek árai nem voltak képesek lekövetni. Egyrészt a bankok jelenthetnek megoldást a mezőgazdászok számára forrásoldalról. A hitelezési lehetőségek széles palettáját biztosítják, attól függően, hogy milyen finanszírozásra van szüksége a vállalkozónak, bizonyos hiteltípusokat pedig állami támogatással is igénybe lehet venni. Az állami támogatások a hitelezésben azért is fontosak, mert a jegybanki alapkamat meghatározza hitel árát. 2022. júniusától a jegybanki alapkamat erőteljesen emelkedett, és még ebben az évben elérte a 13%-ot. Ilyen magas jegybank alapkamat a 2008-as válság idején sem volt. A magas jegybanki alapkamatnak köszönhetően a piaci kamatozású hitelek rendkívül drága termékek. Ezt kívánja kiküszöbölni az Agrár Széchenyi Kártya program, amely kamattámogatással segíti a mezőgazdászok forrásszükségleteit.

Az EU-n belül is kulcsfontosságú a mezőgazdaság, amely szintén folyamatosan támogatja a mezőgazdasági tevékenységet és a mezőgazdászokat közvetlen kifizetéseken keresztül. A KAP-on keresztüli direkt jövedelemtámogató fizetések segítik áthidalni a piaci árakban bekövetkezett volatilis mozgásokat, amely ezt a kiszámíthatatlan piacot igyekszik biztosabbá tenni. Továbbá a kiöregedő gazdatársadalom nem csak Magyarországon, hanem az

EU-n belül is probléma, a mezőgazdászoknak általánosan magas az életkora, amelyre az EU szintén külön támogatási programot hozott létre.

Összességében elmondható, hogy a regnáló kormánynak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie a mezőgazdaság helyzetét és amikor szükségét érzi be kell avatkoznia a mezőgazdasági politika alakulásába. Továbbá rendkívül fontos, hogy a soron következő generációváltás megtörténjen és egy technológiailag fejlett mezőgazdasági társadalom alakuljon ki. A mezőgazdaság az alapja az élelmiszerellátásnak, így nélkülözhetetlen a mindennapi életünkből.

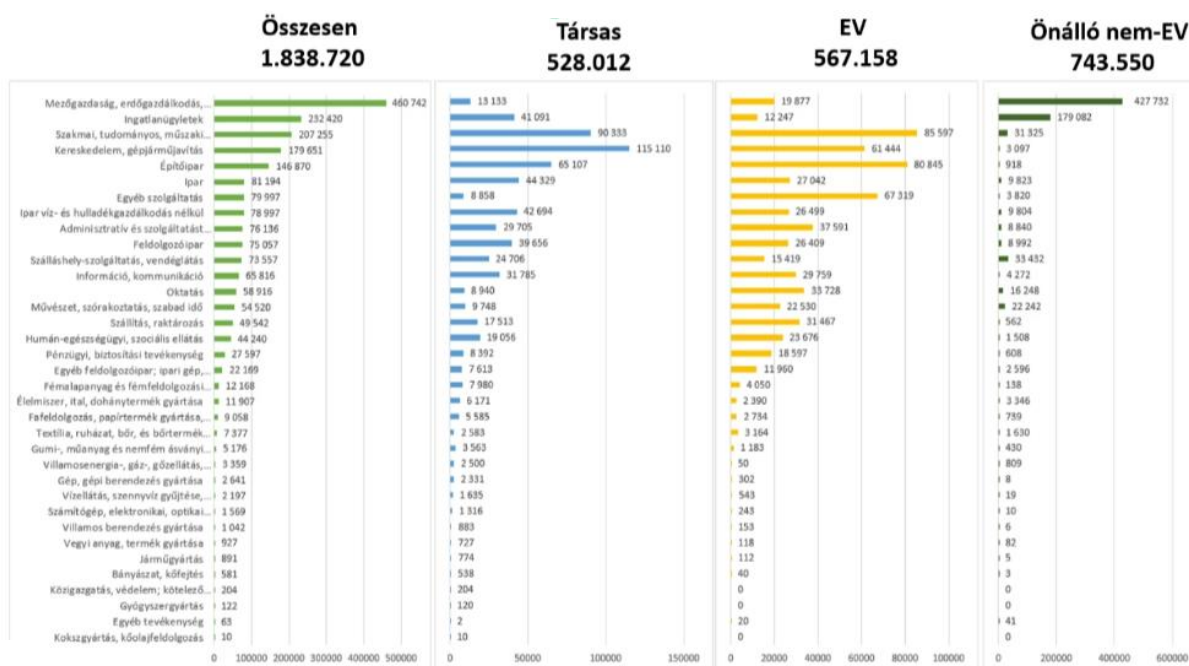
Ábrajegyzék

1. ábra: A rövid élelmiszerrendszerk típusai kiterjedésük szerint.....	7
2. ábra: A mezőgazdaság bruttó hozzáadott értéke a magyar gazdasághoz.....	9
3. ábra: A mezőgazdasági termelési indexei 1960-tól 2020-ig	13
4. ábra: Magyarország földterületei művelési ágak szerint.....	15
5. ábra: Búza és a kukorica tőzsdei árainak alakulása (2021-2024).....	17
6. ábra: Az agráröllő alakulása hazánkban (2014-2019).....	20
7. ábra: Agrárgazdálkodási formák hazánkban	22
8. ábra: Mezőgazdaászok életkora az EU-ban.....	27
9. ábra: A kkv hitelek új kibocsátása hitelcél szerint és a piaci hitelek aránya.....	29
10. ábra: Monetáris pénzügyi intézmények által a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelek aránya 2023. június	31
11. ábra: Beruházási hitel törlesztőrészletének alakulása	35

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Az állami földtulajdon megoszlása 1989-ben.....	11
2. táblázat: Földterületek megoszlása gazdálkodási forma szerint 1994-1995	12
3. táblázat: Gabonafélék megoszlása 2018-2022 (kg/ha).....	16
4. táblázat: Állatállomány számokban 2018-2021 időszak között (ezer db).....	18
5. táblázat: Kistermelői rendeletben meghatározott mennyiségek a termékfeldolgozásra	23
6. táblázat: Adózási formák.....	25
7. táblázat: Jegybanki alapkamat változások.....	29
8. táblázat: Mezőgazdasági hitelek megoszlása	32
9. táblázat: A magyar mezőgazdaság gyengeségei	42

Mellékletek



Magyarországon működő gazdasági formák és tevékenységeik (2022)

(Forrás: KSH.hu [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.05.02] Hozzáférés:

https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0051.html)

A jelenleg regisztrált gazdasági szervezetek közül dominál a mezőgazdasági vállalkozások száma, azonban nagyon kevesen vannak, akik társas vállalkozás formájában végzik a tevékenységet.



Az agrárium jövője: innováció

(Forrás: Drónpermetezés. [online] Megjegyzések. [Megtekintés: 2024.05.02] Hozzáférés:

<https://dronnalpermetezo.hu/2023/03/14/dron-permetezes/>)

Irodalomjegyzék

Könyvi források:

Horváth József: Agrárgazdaságtan és Vállalatgazdaságtan. Hódmezővásárhely, 2019.
ISBN: 978-963-306-716-1

Mizik Tamás, Fertő Imre: Agrárgazdaságtan I. Budapest, 2017. ISBN: 978-963-454-006-9

Interneten elérhető e-book:

Dr. Radics László és társai: Szántóföldi növénytermesztés. Budapest, 1994 [online]
Megjegyzések. [2024.02.19] Hozzáférés: <https://mek.oszk.hu/01200/01216/01216.htm>

Online források/ folyóiratok:

Agrárközgazdasági Intézet. Forrás: <https://www.aki.gov.hu/nemzetkozi-arak/> [Megtekintés: 2024.02.04]

Agrárszektor.hu. Forrás: <https://www.agrarszektor.hu/agrarpenzek/20230113/elkepesztoszamok-erkeztek-igy-fest-valojaban-a-magyar-kulkereskedelmi-merleg-42035> [Megtekintés: 2024.03.23]

Agroingorm.hu. Forrás: https://www.agroinform.hu/program_elelmiszeripar/mit-rontottunk-el-miert-termel-mindenki-gabonat-es-hova-tunt-a-kerteszet-71120-001 [Megtekintés: 2024.05.10]

Arcanum.com. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1988-2/magyarorszag-3C8C/a-mezogazdasag-szocialista-atszervezese-3D60/> [Megtekintés: 2024.02.25]

AVHGA.hu. Forrás: <https://avhga.hu/az-alapitvanyrol/> [Megtekintés: 2024.03.22]

Csíkné Mácsai Éva: Közvetlen Értékesítés a mezőgazdasági termékek piacán. Forrás: https://real-phd.mtak.hu/1287/2/CSIKNE_MACSAI_EVA_PHD_TEZIS.pdf [Megtekintés: 2024.03.17]

Eurostat.com. Age classes of farm managers, by gender. Forrás: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig2_Age_classes_of_farm_managers,_by_gender_\(%25_of_all_farm_managers,_EU,_2020\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Fig2_Age_classes_of_farm_managers,_by_gender_(%25_of_all_farm_managers,_EU,_2020).png) [Megtekintés: 2024.03.23]

Ivicz Mihály: A magyar mezőgazdaság XX. századi helyzetének elemzése különös tekintettel a kisbirtokra. Forrás: <https://mek.oszk.hu/08300/08387/08387.pdf> [Megtekintés: 2023.10.28]

Jogtár.hu. 2020. évi CXXIII. törvény

a családi gazdaságokról *Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000123.tv>*
[Hozzáférés: 2024.03.14]

Jogtár.hu. 8/2015. (III. 13.) FM rendelet a mezőgazdasági termelők részére nyújtandó közvetlen támogatás igénybevételére vonatkozó szabályokról. *Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500008.fm>*
[Megtekintés: 2023.10.07.]

Kovács Teréz: A Termőföld Privatizációjának Regionális Vetülete. *Forrás: [https://real.mtak.hu/117880/1/393-Tanulm%C3%A1nysz%C3%B6veg-786-1-10-20110806.pdf](https://real.mtak.hu/117880/1/393-Tanulm%C3%A1ny%3%A1nysz%C3%B6veg-786-1-10-20110806.pdf)* [Megtekintés: 2023.10.27.]

KSH.hu. Agrárrolló. *Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qsma001a.html* [Megtekintve: 2024.03.09]

KSH.hu. A fontosabb gabonafélék termesztése és felhasználása *Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0021.html* [Megtekintés: 2024.02.04]

KSH.hu. Állatállomány, 2022. december 1 *Forrás: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/allatallomany-2022-december-1/index.html>*. [Megtekintve: 2024.03.01]

KSH.hu. GDP alakulása. *Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0006.html*
[Megtekintés: 2023.10.27.]

KSH.hu. Helyzetkép a mezőgazdaságról, 2020 *Forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/2020/index.html>* [Megtekintés: 2024.01.27]

KSH.hu. Főbb növénykultúrák terméseredményei, 2022. *Forrás: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/fobb-novenykulturak-termeseredmenyei-2022/index.html>*
[Megtekintés: 2023.10.27]

KSH.hu. Magyarország földterülete művelési ágak szerint [ezer hektár] *Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0008.html* [Megtekintve: 2024.02.10]

Mezőgazdasági Technika. Mezőgazdaság jövőjét meghatározó STARTUP vállalkozások
Forrás: http://technika.gmgi.hu/uploads/termek_1763/a_mezogazdasag_jovojet_meghatarozo_startup_vallalatok.pdf [Megtekintés: 2024.02.15]

Mezőgazdasági Technika. A rendszerváltás hatása a mezőgazdaság eredményeire
Forrás: http://technika.gmgi.hu/uploads/termek_1289/a_rendszervaltas_hatasa_a_mezogazdasag_eredmenyeire_17_10.pdf [Megtekintés: 2023.10.28.]

Magyarország Kormánya. *Forrás: <https://kormany.hu/dokumentumtar/magyarorszag-kap-strategiai-terve-2023-2027>* [Megtekintés: 2024.03.29]

MNB.hu. Hitelezési folyamatok. *Forrás:*

<https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2023-marcius> [Megtekintés: 2024.02.24]

MNB.hu. Jegybanki alapkamat alakulása. *Forrás:*

https://www.mnb.hu/Jegybanki_alapkamat_alakulasa [Megtekintés: 2024.02.24]

MNB.hu. Statisztikai publikációs naptár. *Forrás:* <https://statisztika.mnb.hu/pubnap>

[Megtekintés: 2024.03.29]

NAK.hu. Családi gazdaságok. *Forrás:* <https://www.nak.hu/hatosagi-szakmai-ugyek/csaladi-gazdasagok/csg/ocsg> [Megtekintés: 2024.02.04]

NAV.hu. A mezőgazdasági őstermelő adózása; *Forrás:*

file:///C:/Users/Martin/Downloads/06%20A%20mez_gazdas%C3%A1gi%20stermel_%20ad%C3%B3z%C3%A1sa%2020221215.pdf [Megtekintés: 2023.10.07]

Portfólio.hu. Beke Károly: Hatalmasat zuhant a magyar infláció. *Forrás:*

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20240112/erre-senki-sem-szamitott-hatalmasat-zuhant-a-magyar-inflacio-662443> [Megtekintés: 2024.02.24]

Statista.com. Hungary: Share of economic sectors in gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022. *Forrás:* <https://www.statista.com/statistics/339742/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-hungary/> [Megtekintés: 2023.10.27.]

**PANNON EGYETEM
GAZDÁLKODÁSI KAR ZALAEGERSZEG**

SZERZŐI ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozat címe: Magyarország agrárgazdasági bemutatása és az ágazat sajátosságai	
Hallgató neve: Kiss Martin	NEPTUN kód: CZKMVN
Képzési szint: alapképzés	
Szak: Pénzügy és Számvitel	Szakirány: Pénzügy szakirány
Témavezető neve: Dr. Joó István	Beosztása: egyetemi adjunktus
Tanszék: Pénzügy és Gazdálkodás	

Szaktervezetomban szeretném bemutatni a magyar mezőgazdaság gazdasági környezetét, annak hozzáadott értékét a teljes magyar GDP-hez viszonyítva. A magyar mezőgazdaság az államalapítás óta jelentős és fontos szerepet játszik a magyar gazdaságban, hiszen az ország éghajlati adottságai lehetővé teszik a prosperáló gazdálkodást. Az ágazat az elmúlt évtizedekben jelentős szerkezeti változáson ment keresztül, amelyet nagyban befolyásolt az aktuális magyar gazdaságpolitika. Az agrárium bemutatását az 1970-es évektől kezdem, hiszen ebben az időben jelentős szerkezeti változások mentek végbe a gazdasági szerkezetben, ill. – bár rövid ideig -, de prominens fejlődés révén a hatékonysága elérte, és meg is előzte az európai átlagot. A virágzó fellendülést követően, azonban nagyfokú visszaesés következett, amelyet szeretnék bemutatni és elemezni.

A rendszerváltást követően szintén volt egy strukturális átalakulás az ágazaton belül, amelynek köszönhetően egy vagyonos vállalkozói osztály alakult ki. Szintén ebben az időben kerültek előtérbe az egyéni gazdálkodók, amely a mai napig meghatározza a mezőgazdászok létszámát és tevékenységét. Manapság az agráriumban dolgozók száma folyamatos csökkenést mutat. Itt szeretnék állást foglalni, hogy miért alakul ez így, továbbá, hogy miért választják egyre kevesebben ezt a megélhetési formát.

A magyar mezőgazdaságra elsősorban a szárazföldi növénytermesztés jellemző, az ágazaton belül ez húzó egyégnek tekinthető. Szeretném részletezni a legjelentősebb terményeket, ill. azok volumenét és hozzáadott értékét a mezőgazdaság egészéhez. Szintén jelentős, de csökkenő tendenciát mutat az állattenyésztés, amely inkább a magángazdaságokban

jellemző, megtérülésük pedig egyre kisebb, a jelenlegi gazdasági környezetben, csak az áruk folyamatos áremelésével lehet hosszú távon fenntartani, amely jelentős hatást gyakorol a fogyasztói veselkedésre. Be szeretném mutatni az árak ingadozását (hogyan ez miért fordulhat elő), és azt, hogy az elmúlt években mennyire volt nyereséges a magyar mezőgazdaság.

A mezőgazdaság gazdálkodási formái eltérnek a „hagyományos vállalkozásokhoz” képest, és szintén jelentős átalakuláson mentek végbe. Rövid, de átfogó képet szeretnék adni a ma Magyarországon működő agrárgazdasági formákról, azok nyilvántartásáról, adózási szokásairól.

Nem utolsó sorban, egy „szakmai” kitekintőt szeretnék tenni, az agrárium forrásbevonását illetően. Az ágazat rendkívül forrásigényes, amely miatt jelentős a külső források igénybevétele. Szeretném bemutatni a támogatási rendszert, amely külső forrást biztosít a magyar mezőgazdászoknak céljaik megvalósítását illetően, illetve azt, hogy milyen banki termékekkel tudják biztosítani az elegendő forrást a fejlesztésekhez.

Legvégül szeretnék konklúziót vonni, az elmúlt évek strukturális átalakulásairól, a jövedelemezőségről, és a finanszírozási lehetőségekről. Forrásként sokat hivatkozok a Központi Statisztikai Hivatal adataira, továbbá az Agrárgazdasági Kutató Intézet könyveire, publicisztikáira. Segítségemre lesz az aktualitásokban a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal cikkei és formanyomtatványai, továbbá a Portfolio.hu online gazdasági portál.